

International
Labour
Organization

СРБИЈА

► **МЛАДИ КОЈИ НИСУ
ЗАПОСЛЕНИ, НИСУ НА
ШКОЛОВАЊУ ИЛИ
ОБУЦИ (НЕЕТ)**

МАПИРАЊЕ И СМЕРНИЦЕ ЗА
ПОЛИТИКЕ

International
Labour
Organization

▶ **МЛАДИ КОЈИ НИСУ ЗАПОСЛЕНИ, НИСУ НА ШКОЛОВАЊУ ИЛИ ОБУЦИ (НЕЕТ)**

МАПИРАЊЕ И СМЕРНИЦЕ ЗА ПОЛИТИКЕ

Овај технички извештај припремљен је уз подршку
Инструмента за техничку помоћ ЕУ / МОР-а за Гаранцију за младе

Децембар 2021.

Copyright © Међународна организација рада, 2022

Прво издање, 2022.

Публикације Међународне канцеларије рада уживају ауторска права према Протоколу 2 Универзалне конвенције о ауторским правима. Ипак, краћи изводи из њих се могу умножавати без овлашћења, под условом да се наведе извор. За стицање права на умножавање или превођење потребно је поднијети захтјев Бироу за публикације МОП-а (права и дозволе), Међународна организација рада, ЦХ-1211 Женева 22, Швајцарска, или путем електронске поште на адресул: pubdroit@ilo.org. Међународна организација рада подржава овакве захтјеве. Библиотеке, институције и остали корисници регистровани код одговарајуће организације са правом на умножавање могу сачинити фотокопије у складу са дозволама које су им за ту сврху издате. Посјетите www.ifrro.org како бисте сазнали која организација у Вашој земљи има право на умножавање.

ИСБН: 9789220364598 (web PDF)

Ставови изнијети у публикацијама МОП-а, усклађени са праксом Уједињених нација, као и начин на који је материјал у публикацији приказан, не изражавају мишљење Међународне организације рада у вези са правним статусом било које земље, подручја или територије и њихових органа, нити у вези са разграничењем њихових граница.

Одговорност за мишљења изнијета у потписаним чланцима, студијама и осталим материјалима искључиво носе њихови аутори, а публикација не представља одобрење Међународне канцеларије рада у односу на мишљења која су у њима изнијета.

Називи предузећа и комерцијалних производа и процеса који се наводе не подразумеју да их је Међународна канцеларија рада одобрила, а свако непомињање неког предузећа, комерцијалног производа или процеса не представља знак неодобравања.

Информације о публикацијама и електронским издањима Међународне организације рада налазе се на: www.ilo.org/publns.

Напомена

Овај извештај припремљен је на захтев координатора Гаранције за младе у Србији као помоћ у раду Стручне групе за Гаранцију за младе и у сврху формулисања Имплементационог плана за Гаранцију за младе (ИПГЗМ).

Вали Корбанесе, Ирма Лутовац и Александра Нојковић (стручни тим Међународне организације рада) саветима су учествовали у припреми различитих делова овог извештаја, а одговорност за рад носи Даниела Зампини, виши стручњак МОП-а за питања запошљавања, којој се треба обратити у случају евентуалних грешака или пропуста у извештају.

Сајмира Копани и Маркус Пилгрим (МОП); Мирчеа Бадеску, Лида Кита, Кристина Мереута, и Стефан Томас (ЕТФ); и Камил Балица (Европска комисија) дали су коментаре и сугестије на нацрт извештаја.

▶ **Садржај**

▶ РЕЗИМЕ	7
▶ 1. УВОД	8
▶ 2. КЉУЧНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ МЛАДИХ НЕЕТ	9
2.1 Стопе младих из НЕЕТ категорије по годинама старости, полу, региону и степену образовања	9
2.2 Трендови у структури младих из НЕЕТ категорије по годинама старости, полу, региону и степену образовања	10
2.3 Подкатеорије НЕЕТ	11
2.4 Млади из НЕЕТ категорије регистровани код НСЗ према подацима из АРСа и административним подацима НСЗ	16
2.5 Извори прихода младих из НЕЕТ категорије	17
2.6 Транзиција младих из НЕЕТ категорије на тржиште рада	17
▶ 3. НЕЗАПОСЛЕНИ НЕЕТ: КЉУЧНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ	18
▶ 4. НЕАКТИВНИ НЕЕТ: КЉУЧНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ	21
▶ 5. ПРОФИЛИСАЊЕ РИЗИКА ОД СВРСТАВАЊА У КАТЕГОРИЈУ НЕЕТ	26
5.1 Економетријски модел и приступ	26
5.2 Резултати	27
▶ 6. ЗАКЉУЧЦИ И СМЕРНИЦЕ ЗА ПОЛИТИКЕ	29
6.1 Закључци	29
6.2 Обележја политике за конципирање Гаранције за младе у Србији	30
▶ ЛИТЕРАТУРА	38

► Листа табела и графикона

1. Табела	Млади NEET према поткатегији, 2017-2020. (%)	13
2. Табела	Удео NEET према кључним карактеристикама (% у оквиру подгрупе)	15
3. Табела	Географска расподела подгрупа младих NEET (%)	16
4. Табела	Транзиција младих NEET на тржишту рада (%)	17
5. Табела	Регионална расподела младих незапослених NEET према старости и полу (%)	18
6. Табела	Расподела младих незапослених NEET према нивоу образовања и најнижој прихватљивој заради (у динарима)	20
7. Табела	Регионална расподела младих неактивних NEET (%)	21
8. Табела	Регионална расподела и расподела према средини, млади NEET према подгрупи (%)	23
9. Табела	Вероватноћа да се појединац налази у категорији NEET (процењени маргинални ефекти, региони)	27
10. Табела	Вероватноћа да се појединац налази у категорији NEET у Србији (процењени маргинални ефекти, средине)	28
11. Табела	Млади NEET према статусу на тржишту рада и географској локацији (*)	30
12. Табела	Индикатори NEET за младе 15-29	37
13. Табела	Индикатори NEET за младе 15-24	37
14. Табела	Индикатори NEET за младе 25-29	37
15. Табела A1	Пробит модел (процена коефицијената, региони)	38
16. Табела A2	Пробит модел (процена коефицијената, насељена подручја)	39

▶ Листа табела и графикана

1. Графикон	NEET према старости, полу, региону и степену образовања, 2020. (%)	9
2. Графикон	Млади NEET према кључним карактеристикама, 2017-2020 (% у оквиру групе NEET)	11
3. Графикон	Млади NEET у Србији према подгрупи	12
4. Графикон	Млади NEET према полу и статусу, 2020.	14
5. Графикон	Млади NEET који су регистровани код НСЗ (% према подгрупи)	16
6. Графикон	Извор прихода NEET	17
7. Графикон	Регионална расподела младих незапослених NEET према нивоу образовања (%)	19
8. Графикон	Расподела младих неактивних NEET према региону (2017-2020)	21
9. Графикон	Удео младих неактивних NEET према региону / средини, према образовању	22
10. Графикон	Млади неактивни NEET који су регистровани код јавне службе за запошљавање, према региону, 2017-2020	24
11. Графикон	Кључне карактеристике неактивних NEET „из других разлога“ (% у оквиру категорије)	25

► Резиме

На министарском састанку ЕУ и Западног Балкана о запошљавању и социјалним питањима, одржаном у јулу 2021. године, Република Србија поновила је своју одређеност за пружање активне подршке запошљавању и предузимање конкретних корака ка постепеном успостављању, имплементацији и унапређењу схеме Гаранције за младе, у складу са начелима политике и приступима који се користе у државама чланицама Европске уније.

Постоји изражена потреба да се уложе напори у решавање питања неактивности и незапослености младих кроз иновативан оквир политике запошљавања младих с обзиром на то да су, упркос напретку који је забележен последњих година, исходи запошљавања младих у Србији и даље лоши. Од укупног број младих (старости од 15 до 29 година) у Србији (око 1,1 милион), у 2020. години било је запослено више од 400.000 (36% укупног броја).¹ Око 100.000 младих (9,3%) било је незапослено, а више од 600.000 (54,7%) неактивно. Током 2020. године, готово 43% свих младих незапослених лица тражило је посао дуже од годину дана. Удео младих (15-29) који нису запослени, нису на школовању или обуци (NEET) износио је 20,2%, што је доста изнад просека у ЕУ, који износи 13,7%.

У овом извештају дат је пресек ситуације у којој се налазе млади мушкарци и жене из категорије NEET у Србији. Иако се у извештају углавном користе последњи подаци (из 2020. године), прави се поређење, где год је то релевантно, са претходним годинама да би се раздвојили специфични утицаји на тржиште рада везани за пандемију ковид-19. Чини се да је ситуација у којој се налазе млади NEET нарочито тешка на југу, истоку и западу земље, где ниво незапослености младих - посебно оних који посао траже дуже од годину дана - бележи двоструко веће вредности него у Београду и Војводини. Као што се види из извештаја, у категорији незапослених преовлађују младићи из старије кохорте (25-29 година старости). Интервенције у сфери политика којима би се овој групи могло помоћи представљају комбинацију обуке на радном месту и субвенција за запошљавање.

Удео младих који су неактивни услед „других, неутврђених разлога“², је такође доста висок, а реч је углавном о мушкарцима у млађој кохорти (15-24 година старости). Њихов број временом расте, а 2020. године су они чинили једну петину популације NEET. Није јасно да ли је нагли скок ове врсте неактивности привремен и да ли је последица кризе изазване ковидом, или је знак дубљих препрека и све веће одвојености од тржишта рада (на пример, млади живе у домаћинствима са ниским интензитетом рада или у тешкој материјалној депривацији), која може потрајати и након завршетка пандемије. Потребна су додатна истраживања да би се детерминанте неактивности ове подгрупе боље схватиле, те обликовале одговарајуће интервенције у сфери политика.

Релативно велик број краткорочно незапослених у свим регионима захтева рано реаговање (да би се избегао њихов прелазак у категорију дугорочно незапослених и ерозија вештина) и јачање услуга усмерених на усклађивање вештина и послова. Сви региони такође треба да улажу у олакшавање интеграције на тржиште рада младих жена које се старају о другима и са породичним обавезама, посебно оних у старосној групи од 25 до 29 година са ниским нивоом образовања. Њихова ситуација релативно је боља у Београдском региону, вероватно због веће доступности јавних и приватних услуга збрињавања, али мање у другим деловима земље. Млади који живе са болешћу или инвалидитетом захтевају пажњу у свим регионима, а посебно у регионима Јужна и Источна Србија, и Шумадија и Западна Србија, где услуге рехабилитације нису лако доступне.

Ово мапирање креаторима политике и практичарима нуди смернице за усмеравање инвестиција у оквиру Гаранције за младе, односно за унапређење ефикасности овог инструмента политике и начине на које може бити учињен релевантним за тренутну ситуацију у којој се налазе младе жене и мушкарци у Србији.

¹ Према Закону о младима, „млади“ су лица од навршених 15 година до навршених 30 година живота.

² Према методологији Анкете о радној снази Републичког завода за статистику.

▶ 1. Увод

Укупна незапосленост, коју креатори политика често користе као збирни показатељ ситуације на тржишту рада, увек и изнова се показује као нетачан показатељ стања тржишта рада, те последично може довести до неадекватних одлука у сфери политика. У светлу кризе незапослености младих у Европској унији (ЕУ) 2008. године, појам NEET (млади који нису запослени, нису на школовању или обуци (NEET)) све више се користи као инструмент за прецизније мерење изазова са којима се суочавају млади те, сходно томе, усмеравање политика. Исто тако, стопа NEET је један од показатеља којим се мери напредак на остварењу циљева одрживог развоја (ЦОР).

Упркос одређеним критикама, појам NEET може да послужи за усмеравање циљева политике запошљавања и социјалне политике на маргинализоване појединце који захтевају специфичне интервенције у сфери политике.³ У том погледу, када владе и социјални партнери утврђују циљне вредности за смањење броја младих у категорији NEET кроз мере политике, као што је Гаранција за младе, у обзир се мора узети хетерогеност популације NEET.⁴

Земље јужне и источне Европе суочавају се са изазовом развоја инструмената политике који могу да одговоре на препреке на тржишту рада са којима се млади NEET суочавају током времена. Неке разматрају увођење схеме Гаранције за младе по узору на схему која је уведена 2013. у државама чланицама ЕУ и тако одговоре на удаљеност од тржишта рада. На министарском састанку ЕУ и Западног Балкана о запошљавању и социјалним питањима, који је одржан у јулу 2021. године, Република Србија је поновила своју опредељеност за пружање активне подршке запошљавању младих и предузимање конкретних корака ка постепеном успостављању и имплементацији Гаранције за младе. Ова посвећеност огледа се у *Стратегији запошљавања (2021–2026)*, која као приоритет поставља унапређење положаја младих на тржишту рада, стратегије активације и социјалног укључивања, као и увођење Гаранције за младе, чиме би се осигурало укључивање незапослених и неактивних младих на тржиште рада.

Међутим, NEET популација није хомогена група. Обухвата младе са различитим карактеристикама, потребама и искуствима, који захтевају пажљиво мапирање да би се дефинисале адекватне интервенције на нивоу политика. У том контексту, овај извештај представља допринос бази знања која је потребна за доношење одлука. Садржи кратак приказ основних карактеристика младих NEET у Србији и бави се вероватноћом да се млада особа нађе у категорији NEET услед личних околности и географске локације. Подаци су преузети из Анкете о радној снази (АРС) коју је спровео Републички завод за статистику за период 2017–2020. и делимично из административне евиденције Националне службе за запошљавање (НСЗ).

Подаци за 2020. годину који се разматрају у овом извештају одражавају утицај пандемије ковида на српско тржиште рада. Извештај Међународне организације рада (МОП) о процени утицаја ковида-19 за Србију показује да је, током првог таласа пандемије у пролеће 2020. године, губитак који је претрпела еквивалентан губитку више од пола милиона радних места са пуним радним временом.⁵ Овај шок успела је да компензује издашним, иако нетаргетираним пакетом мера економске подршке, али се, као и већина других земаља, нашла пред тешким одлукама у погледу сузбијања пандемије и одржавања економије.

Овај извештај има шест делова. У прва два дела, приказана је општа ситуација у којој се налазе млади NEET у Србији, те њихове основне карактеристике. У трећем и четвртном делу, анализирамо основне карактеристике незапослених и неактивних младих у оквиру NEET, уз посебан акценат на регионалне разлике. У петом делу, сагледавамо факторе који у највећем степену одређују ризик од уласка у категорију NEET, шести део садржи закључке и нуди одређене смернице за даље конципирање политика, имплементацију и праћење Гаранције за младе.

3 International Labour Organization (ILO): *What does NEETs mean and why is the concept so easily misinterpreted?* Technical Brief 1 (Geneva, ILO, 2015).

4 Eurofound: *Exploring the diversity of NEETs* (Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2016).

5 ILO and EBRD: *"Covid-19 and the World of Work: Rapid Assessment of the Employment Impacts and Policy Responses - Serbia"* (2020).

► 2. Кључне карактеристике младих НЕЕТ

2.1 Стопе младих из НЕЕТ категорије по годинама старости, полу, региону и степену образовања

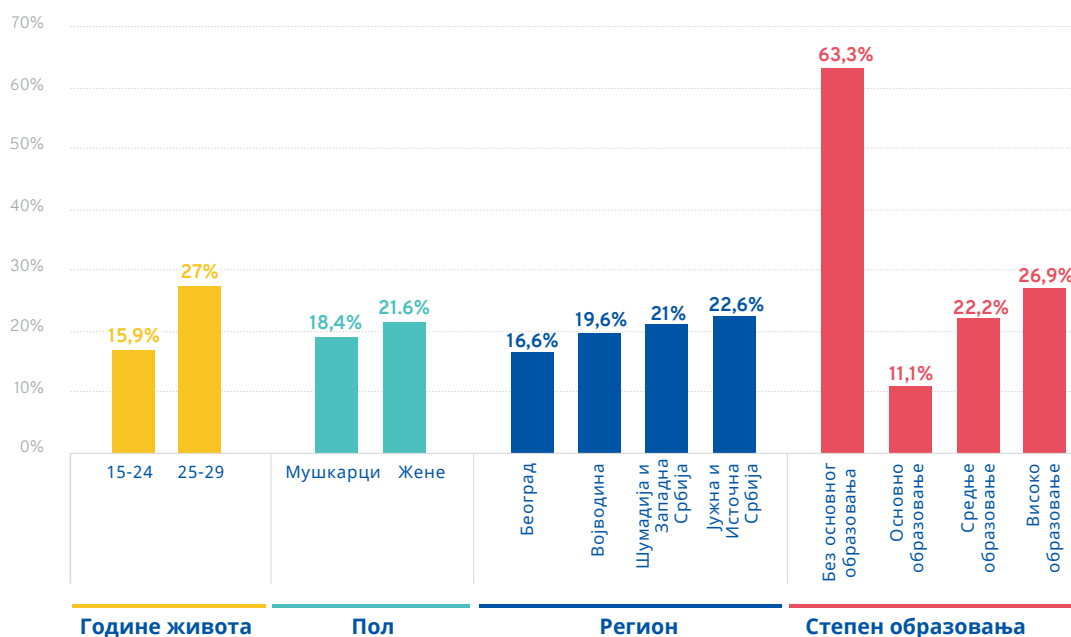
Према Анкети о радној снази (АРС), 2020. године, око 222.200 младих људи у Србији, старости од 15 до 29 година, није било запослено, нити на школовању или обуци (НЕЕТ), што чини отприлике петину (20%) укупног броја младих. Забележен је силазан тренд у односу на 2017. годину, када су млади НЕЕТ чинили 21,7% популације младих (око 254.500 младих). Овај пад је делом последица прогресивног смањења популације младих (15 - 29) - за приближно 1,7% годишње - а делимично и смањења удела незапослених младих људи у групи НЕЕТ, (са 11,2% у 2017. на 8,4% и 2020. години). Удео неактивних младих људи у популацији НЕЕТ благо је опао између 2017. и 2019. године (са 10,5% на 9,7%), након чега је поново забележен раст у 2020. години (на 11,6%).

Као што је приказано на графикону 1, стопе НЕЕТ у 2020. години биле су веће за:

- старосну групу од 25 до 29 година, него за млађу кохорту 15 до 24 (27% у односу на 15,9%),
- жене него за мушкарце (21,6% у односу на 18,4%),
- за младе који живе у Региону Јужна и Источна Србија (22,6%) и
- за нискоквалификоване младе (63,3%).

Стопе НЕЕТ међу младим факултетски образованим појединцима такође су биле релативно високе (26,9% у 2020. години).

► Графикон 1: НЕЕТ према старости, полу, региону и степену образовања, 2020. (%)⁶

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

⁶ Напомињемо да су стопе НЕЕТ, приказане на графикону 1, израчунате да основу целе референтне популације.

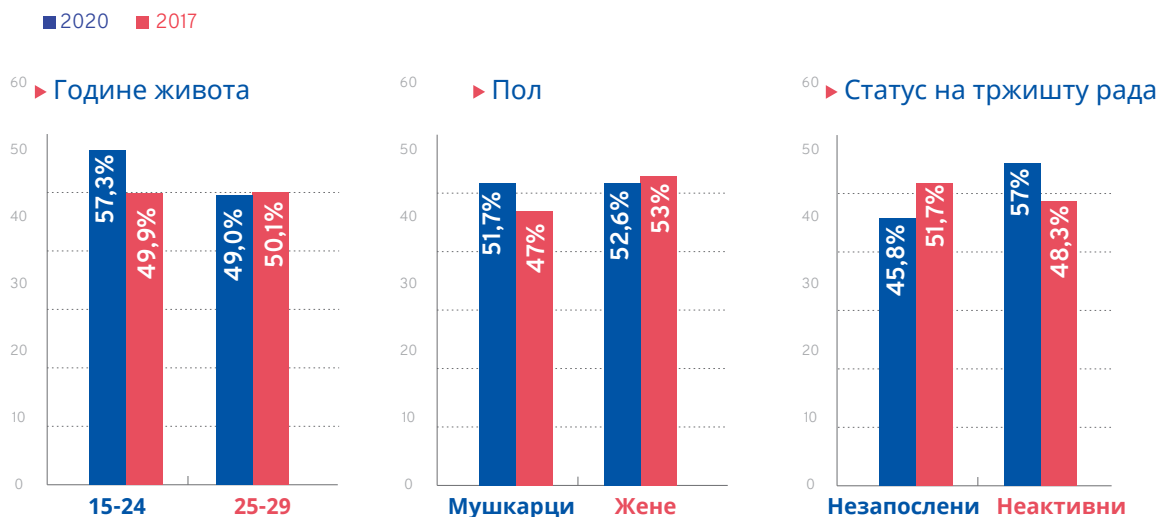
2.2 Трендови у структури младих из NEET категорије по годинама старости, полу, региону и степену образовања

Састав младих NEET током година показује промене у односу на старосну групу, пол и статус на тржишту рада (графикон 2). У 2017. години, половина свих младих NEET била је у кохорти од 25 до 29 година (50,1%), док је 2020. овај удео опао на 49,4%. У 2017. години, младе жене чиниле су 53% свих NEET, а у 2020. удео жена у NEET је незнатно смањен на 52,6%. У 2017. години, више од половине младих NEET било је незапослено (51,7%), док је 2020. године удео неактивних младих достигао 57,9%. Ове промене углавном су се дешавале између 2019. и 2020. године и могу бити последица утицаја пандемије ковида на тржиште рада. Као и у земљама ЕУ, последице пандемије међу младима огледају се углавном у преласку у неактивност. Док је у ЕУ ова промена утицала на младе жене више него на мушкарце, у Србији се догодило обрнуто, при чему је број младих мушкараца који су постали неактивни порастао за 30% у 2020. у односу на 2019. годину (у односу на повећање, од свега 9%, броја младих жена које су постале неактивне од 2019. до 2020. године).

Приближно две трећине младих NEET живи на југу, истоку и западу земље (29,2% у Региону Шумадија и Западна Србија и 30,4% у Региону Јужна и Источна Србија), док је удео младих NEET који живе у Војводини и Београду нижи (22,2%, односно 18,2%).

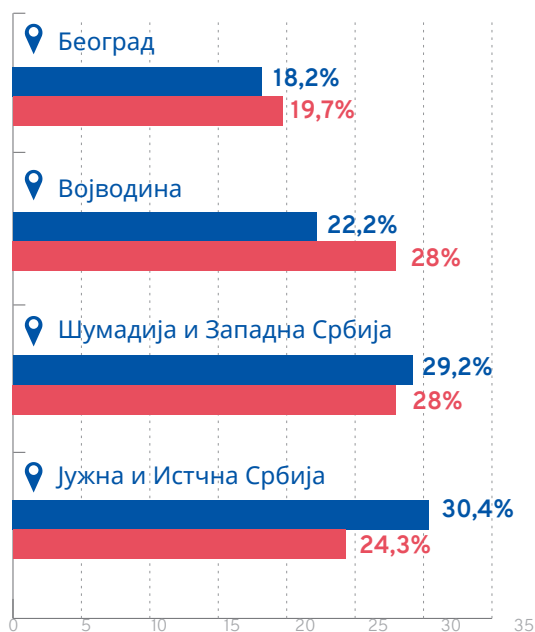
Након 2017. године, забележен је значајан пад удела младих NEET који живе у Војводини (са 28% на 22,2%), док је удео младих који живе у Региону Јужна и Источна Србија знатно порастао (са 24,3% на 30,4%).

▶ **Графикон 2: Млади NEET према кључним карактеристикама, 2017-2020 (% у оквиру групе NEET)**

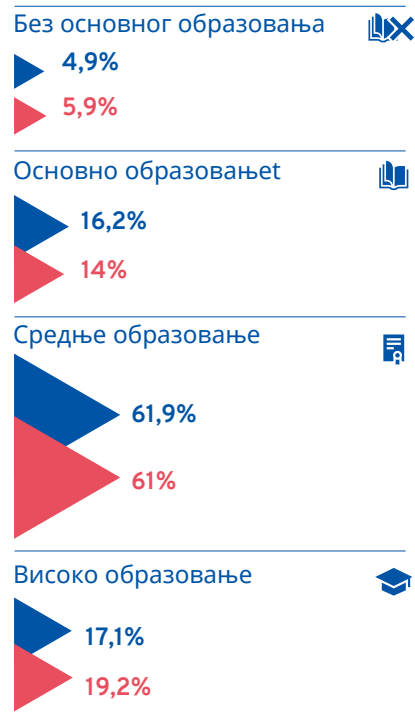
► Регион

■ 2020 ■ 2017

► Степен образовања

■ 2020 ■ 2017

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2017-2020)

Подаци о степену образовања показују да велика већина младих НЕЕТ има средње образовање (61,9%) – а посебно квалификацију стручног образовања (56,9%)⁷ – без већих промена током времена. Међутим, удео лица са високим образовањем који су били НЕЕТ у 2020. релативно је висок (17,1%) и упоредив са уделом оних који су стекли најмање основно образовање (16,2% у истој години).

2.3 Подкатегорије НЕЕТ

Популација НЕЕТ обично се дели на седам поткатегорија (графикон 3). Незапослени се деле према трајању незапослености (краткорочно и дугорочно незапослени), док се неактивни млади деле на различите групе према разлогу неактивности. У 2020. години, преко 26% младих било је краткорочно незапослено (отприлике 58.700), док је 19,7% (или 44.100) било незапослено дуже од једне године.

⁷ Фокус овог извештаја је на индикатору НЕЕТ и профили младих НЕЕТ у Србији. Да бисте стекли детаљнију слику о томе како свршени полазници стручног образовања пролазе на српском тржишту рада, погледајте следеће публикације: European Training Foundation (ETF): *Youth disengagement and mismatch in the Western Balkans* (ETF, 2021) https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-11/02_youth_western_balkans_final.pdf; ETF: *Key indicators on education, skills and employment* (ETF, 2021) https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-11/kiese_2021.pdf; ETF: *Youth situation in Serbia: Employment, skills and social inclusion* (ETF, 2021) <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/youth-situation-serbia-employment-skills-and-social>.

▶ **Графикон 3: Млади NEET у Србији према подгрупи**

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

Збир на графикону је 98,4% због изосталих одговора (1,6%).

Међу неактивним младим НЕЕТ преовлађују они који су одвојени од тржишта рада због старања о другима и породичних обавеза (22,4% укупне НЕЕТ популације, преко 50.300 младих) и из других, неутврђених разлога (21,9% или 49.100 младих). Млади који нису ангажовани на тржишту рада због болести или инвалидитета чинили су 5,8% укупног броја (13.100) у 2020. години. Током година, дошло је до промене у релативном учешћу различитих НЕЕТ поткатегорија, као што је приказано у табели 1.

► Табела 1: Млади НЕЕТ према поткатегорији, 2017-2020. (%)

Подгрупе	2017	2019	2020
Краткорочно незапослени	25.7	27.1	26.2
Дугорочно незапослени	27.3	24.5	19.7
Лица која се враћају (на тржиште рада или образовање)	0.6	0.9	1.1
Болест или инвалидитет	6.7	6.3	5.8
Старање о породици и породичне обавезе	26.9	24.6	22.4
Обесхрабрена лица	3.0	1.5	1,2
Остали НЕЕТ	9.6	13.1	21.9

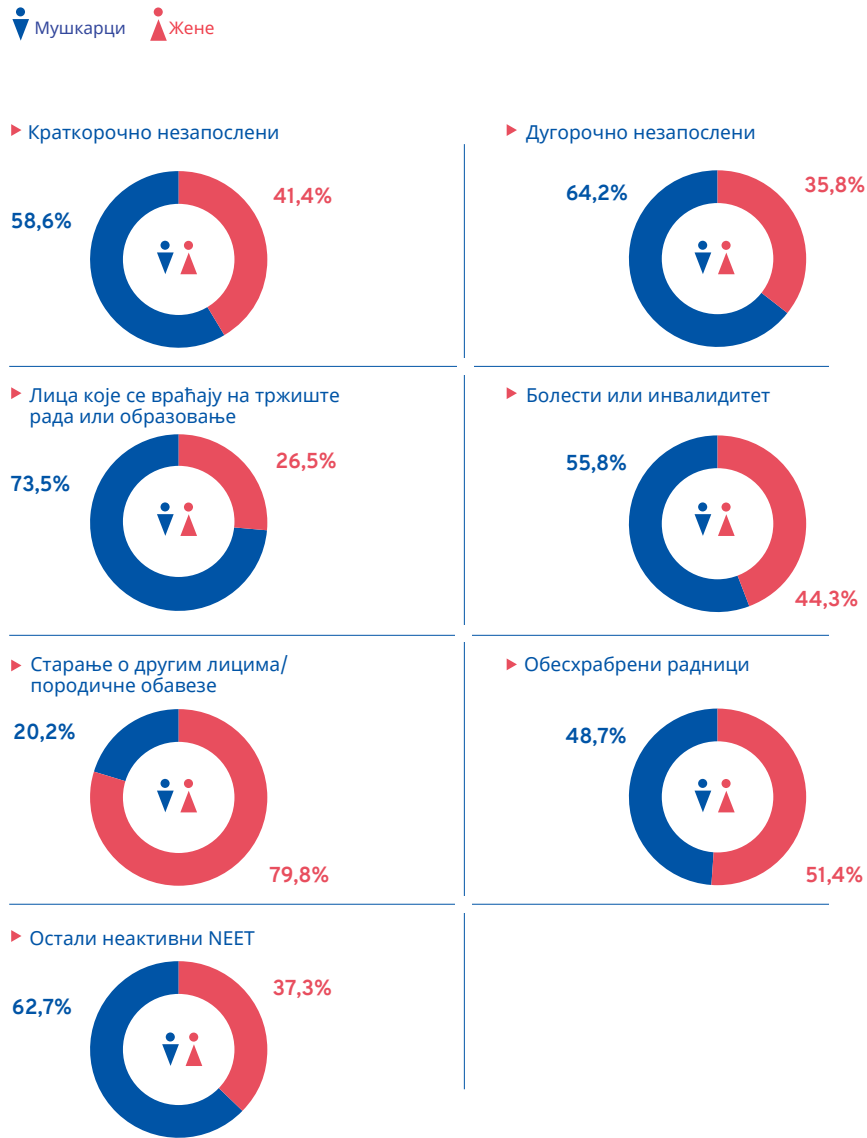
Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

Збир за све године није 100% због изосталих одговора у упитнику АРС.

У 2017. години, дугорочно незапослени и млади људи који се старају о другима или имају породичне обавезе имали су скоро једнак удео у НЕЕТ популацији (27,3% и 26,9%). До 2020. године, краткорочно незапослени (26,2%) чинили су највећи удео младих НЕЕТ, а затим следе млади људи који се старају о другима или имају породичне обавезе (22,4%). Удео дугорочно незапослених у броју НЕЕТ значајно се смањило у периоду од три године, али се удео младих који су неактивни из других неутврђених разлога више него удвостручио.

Разлика у полној структури (2,2 процентна поена), углавном се објашњава изразито већим бројем жена међу неактивнима услед породичних обавеза и старања о другима (79,8%). Ове младе жене углавном су нискоквалификоване и живе у руралним срединама или неразвијеним регионима земље (табела 2). Млади мушкарци су, напротив, заступљенији међу дугорочно незапосленима и међу неактивним из других, неутврђених разлога.

► **Графикон 4: Млади NEET према полу и статусу, 2020.**

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

Краткорочно незапослени су углавном млади мушкарци у старосној кохорти од 15 до 24 године, са највише средњим образовањем, који живе на југоистоку земље. Међу дугорочно незапосленима преовлађују мушкарци у старосној групи од 25 до 29 година, са средњом стручном спремом, који живе ван Београда и Војводине. Млади са инвалидитетом су углавном мушкарци у старијој кохорти, који живе у урбаним срединама југоисточне Србије. Обесхрабрена лица која су изгубила наду у могућност налажења посла су углавном жене у кохорти од 25 до 29 година, које живе у руралним подручјима (табела 2).

► Табела 2: Удео НЕЕТ према кључним карактеристикама (% у оквиру подгрупе)

		НЕЗАПОСЛЕНИ НЕЕТ		НЕАКТИВНИ НЕЕТ				
		Краткорочно незапослени	Дугорочно незапослени	Лица која се враћају (на тржиште рада или образовање)	Болест или инвалидитет	Старање о другима / породичне обавезе	Обесхрабрена лица	Остали неактивни
Године живота	15-24	63.9	49.5	41.2	49.4	51.1	43.2	67.5
	25-29	36.2	50.5	58.8	50.6	48.9	56.8	32.5
Пол	Мушкарци	58.6	64.2	73.5	55.8	20.2	48.7	62.7
	Жене	41.4	35.8	26.5	44.3	79.8	51.4	37,3
Регион	Београд	23.7	12.5	17.7	24.7	15.6	13,5	17.8
	Војводина	21.0	15.7	26.5	19.0	28.7	24.3	22,7
	Шумадија и Западна Србија	26.0	37.5	20.6	26.4	27.2	16.2	30.4
	Јужна и Источна Србија	29.2	34.3	35.3	29.9	28.6	46.0	29.1
Степен образовања	Без образовања	1.3	2.4	2.9	23.6	6.9	16.2	4.0
	Основно	8,6	12.1	11.8	31.6	26.0	21.6	15,0
	Средња	68.3	62.5	76.5	41.4	55.0	46.0	66.1
	Високо	21.8	23.0	8.8	3,5	12.1	16.2	14.9
Средина	Урбане средине	54.4	50.7	47.1	51.2	40.4	46.0	58.3
	Остале средине	45.6	49.3	52.9	48.9	59.6	54.1	41.7

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

Географска расподела различитих НЕЕТ подгрупа показује претежну заступљеност краткорочно незапослених у Београдском региону, док је у Региону Војводина скоро једна трећина свих младих НЕЕТ неактивна због породичних обавеза. Београдски регион такође има мањи удео неактивних НЕЕТ због породичних обавеза и пропорционално већи удео младих који су неактивни због болести или инвалидитета. У Региону Шумадија и Западна Србија, сваки други млади НЕЕТ је незапослен, а следе млади НЕЕТ који су неактивни из других разлога (23%).

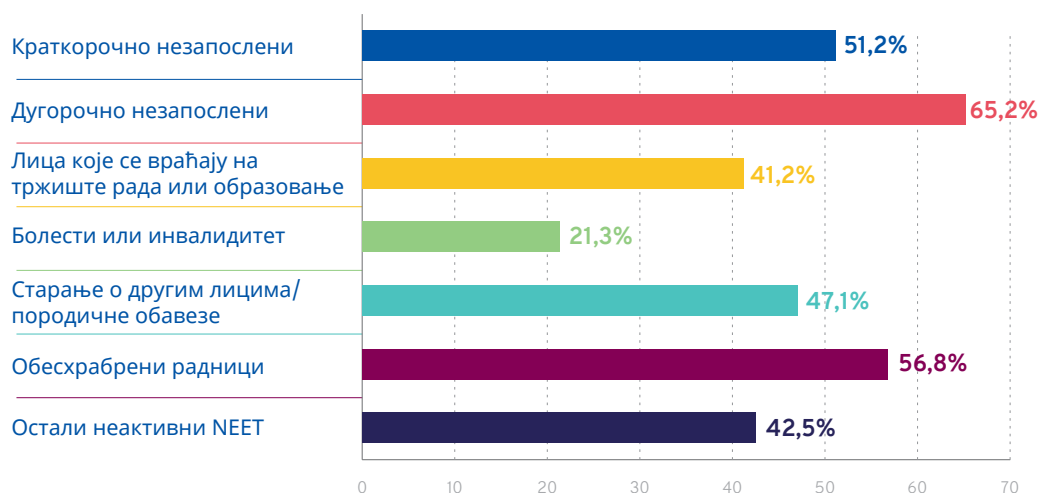
► **Табела 3. Географска расподела подгрупа младих NEET (%)**

	Београд	Војводина	Шумадија и Западна Србија	Јужна и Источна Србија
Краткорочно незапослени	34.8	25.3	23.5	25.6
Дугорочно незапослени	13.7	14.2	25.5	22.6
Лица која се враћају (на тржиште рада или образовање)	1.1	1.4	0.8	1.3
Болест и инвалидитет	8.1	5.1	5.3	5.8
Породичне обавезе	19.5	29.7	21.1	21.4
Обесхрабрена лица	0.9	1.4	0.7	1.9
Остала неактивна лица	21.8	22.9	23.0	21.3

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

2.4 Млади из NEET категорије регистровани код НСЗ према подацима из АРСа и административним подацима НСЗ

Отприлике 49,6% свих младих NEET навело је да су регистровани код НСЗ, што је опадајући тренд у поређењу са 53%, колико је забележено 2019. године. Административни подаци Националне службе за запошљавање, на пример, показује да је на крају 2020. године било регистровано око 106.000 младих старости од 15 до 29 година (55% жена).⁸ Као што се и очекивало, млади који су краткорочно или дугорочно незапослени чешће ће се пријавити на евиденцију НСЗ (51,2% и 65,2%). Међутим, постоји значајан удео младих који су, према Анкети о радној снази, неактивни, али су пријављени код НСЗ⁹ – посебно млади са породичним обавезама (47,1% свих младих NEET са обавезама старања, или око 23.600 лица) и обесхрабрени радници (56,8%). Један од главних разлога за њихову регистрацију на евиденцију НСЗ може бити остваривање породичних и дечјих додатака који произилазе из Закона о финансијској подршци породици са децом и других релевантних државних прописа.

► **Графикон 5. Млади NEET који су регистровани код НСЗ (% према подгрупи)**

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

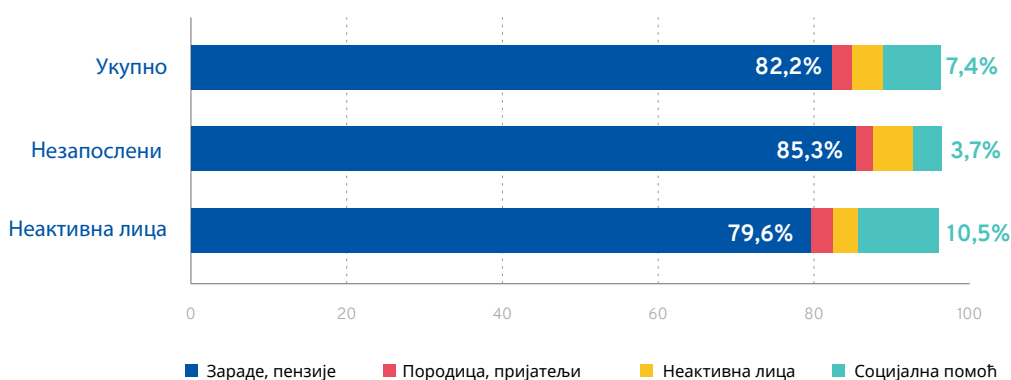
⁸ Административни подаци Националне службе за запошљавање, стање на дан 31.12.2020. године

⁹ НСЗ води евиденцију незапослених лица привремено спречених за рад, која обухвата лица која нису тренутно расположива за активно тражење посла из здравствених разлога или других оправданих разлога.

2.5 Извори прихода младих из НЕЕТ категорије

Главни извор прихода за младе НЕЕТ су зарада или пензија других чланова породице (82,2%), при чему се на подршку породице више ослањају незапослени млади (85,3%) него неактивни млади (79,6%). По значају други извор прихода је социјална помоћ (10,5%), где се ниже максималне вредности бележе у Региону Јужна и Источна Србија, (6,4%), а више у Региону Војводине (10,7%).

► Графикон 6. Извор прихода НЕЕТ

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

2.6 Транзиција младих из НЕЕТ категорије на тржиште рада

У 2020. години, динамиком различитих статуса на тржишту рада међу младим НЕЕТ доминирао је прелаз из незапослености у неактивност (28,5%), посебно међу младим женама (31,3%). То је у складу са светским трендовима. Почевши од другог квартала 2020. године, земље су забележиле нагли пораст неактивности и овај тренд се задржао и у 2021. години у већини средње развијених економија. У односу на 2019. годину, прелазак из незапослености у неактивност брже је расла код мушкараца (четири процентна поена, са 21,8% у 2019. години) него код жена (29% у 2019. години). Прелазак из запослености у неактивност односи се на приближно 7% свих младих НЕЕТ (5,1% у 2019. години), слично преласку из запослености у незапосленост (табела 4).¹⁰

► Табела 4. Транзиција младих НЕЕТ на тржишту рада (%)

	Мушкарци	Жене	Укупно
Из запослености у незапосленост	8.9%	5.3%	7.1%
Из запослености у неактивност	6.7%	7.6%	7.1%
Из неактивности у незапосленост	0.2%	1.1%	0.6%
Из незапослености у неактивност	25.8%	31.3%	28.5%

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

¹⁰ Додатне информације о транзицији у претходним годинама видети у: ETF: Youth situation in Serbia: Employment, skills and social inclusion (ETF, 2021) <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/youth-situation-serbia-employment-skills-and-social>.

► 3. Незапослени NEET: кључне карактеристике

У 2020. години је од укупно 222.200 лица старости 15-29 у NEET категорији њих 128.700 било неактивно, а 93.500 незапослено (од чега 54.300 мушкараца и 39.200 жена).

У 2020. години, незапослени млади NEET чинили су приближно 42% свих младих NEET (15–29).

Највећи удео незапослених младих забележен је у Региону Јужна и Источна Србија, и Региону Шумадија и Западна Србија (око 31%); најмањи удео забележен је у Београдском региону (18,9%). Међу незапосленима, већа је вероватноћа да ће млади мушкарци старости од 15 до 24 године бити без посла него младе жене, и то у свим регионима (табела 5).

► **Табела 5: Регионална расподела младих незапослених NEET према старости и полу (%)**

	Укупно	15-24		25-29	
		Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене
Београд	18.9%	37.6%	20.9%	25.6%	15.9%
Војводина	18.7%	47.3%	18.4%	18.8%	15.6%
Шумадија и Западна Србија	31.0%	33.6%	20.3%	24.3%	21.7%
Јужна и Источна Србија	31.4%	34.3%	21.9%	25.4%	18.4%

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

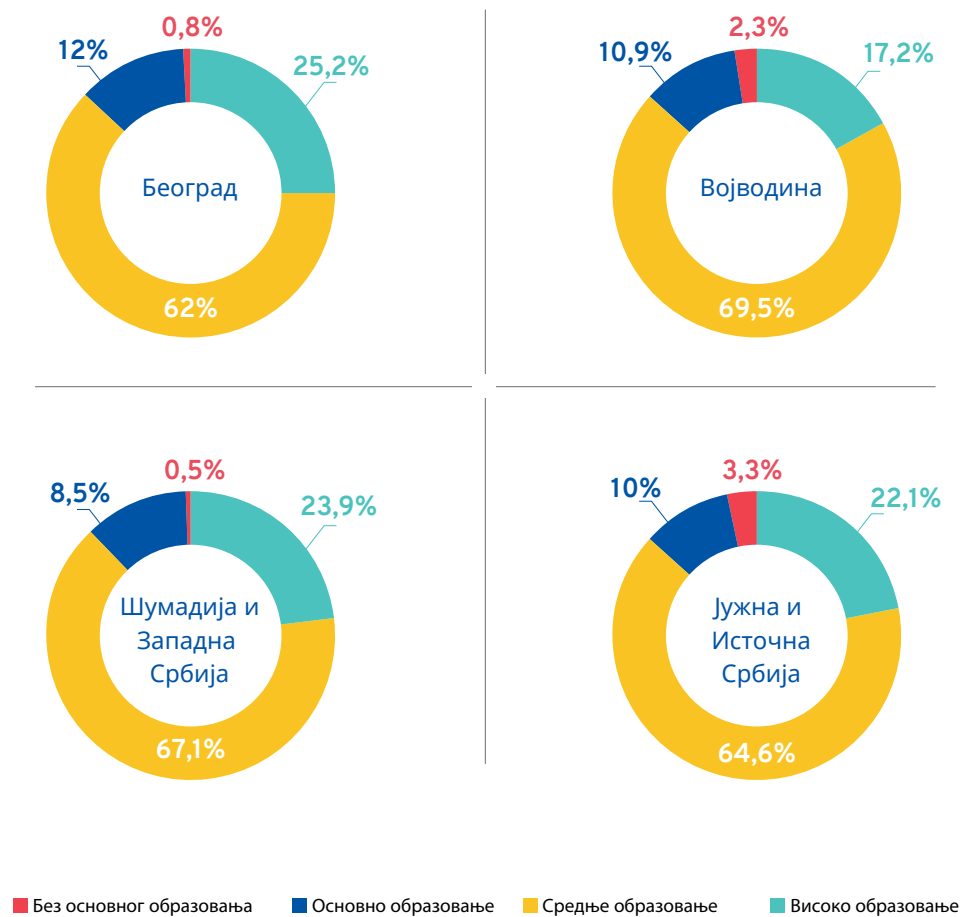
Према административним подацима НСЗ, највише незапослених младих регистровано је у Шумадији и Западној Србији (38.068) и Региону Јужне и Источне Србије (29.429). Када се подаци рашчлане по филијалама НСЗ,¹¹ Београдски регион, који обухвата и Град Београд и градске општине, има највећи апсолутни број незапослених младих - 11.502. Филијале у Новом Пазару (Регион Шумадија и Западна Србија) и Нишу (Регион Јужна и Источна Србија) имају 9.641, односно 7.932 младих на евиденцији. Следе филијале у Новом Саду (Регион Војводина) са 5.650 младих, те Крагујевцу (4.819); и Лесковцу (4.569). Остале филијале имају око 2.000 или мање регистрованих младих.¹²

Када је реч о степену образовања, у свим регионима, међу NEET, већина је стекла средње образовање (а посебно стручно образовање). Београд се издваја са најнижим уделом незапослених младих са средњим образовањем (62%), и највећим уделом младих са високим образовањем (25,2%) међу NEET популацијом, без значајнијих промена током година.

¹¹ НСЗ има укупно 32 филијале.

¹² Административни подаци Националне службе за запошљавање, стање на дан 31.12.2020. године

► **Графикон 7. Регионална расподела младих незапослених НЕЕТ према нивоу образовања (%)**

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

Најмањи проценат незапослених НЕЕТ без радног искуства имају Београдски регион и Регион Војводина (око 42%, односно 46%), док је највећи удео незапослених младих без радног искуства у Региону Источна и Јужна Србија (око 62%).

У табели 6. приказана је расподела младих незапослених НЕЕТ према најнижој прихватљивој заради, тј. минималној заради испод које не би прихватили посао. За нискоквалификоване краткорочно незапослене, најнижа прихватљива зарада креће се између 20.000 и 40.000 динара, што је генерално у складу са забележеном нето просечном зарадом радника са истим степеном образовања (35.682 динара у септембру 2020.). Дугорочно незапослени са истим нивоом вештина прихватили би нижу зарату (20.000 динара). Чини се да су, када је реч о заради, очекивања незапослених НЕЕТ са вишим нивоом образовања у складу са забележеном просечном зарадом радника са истим нивоом вештина (75.800 динара).¹³ Стога, чини се да механизми који су повезани са најнижом прихватљивом зарадом не играју улогу у утврђивању незапослености (или неактивности).

▶ Табела 6: Расподела младих незапослених NEET према нивоу образовања и најнижој прихватљивој заради (у динарима)

	Ниво образовања	< 20,000	20,000 - 29,999	30,000 - 39,999	40,000 - 49,999	> 50,000
Краткорочно незапослени	Без завршеног основног образовања	0.0%	0.0%	100.0%	0.0%	0.0%
	Без завршеног средњег образовања	14.3%	10.7%	39.3%	35.7%	0.0%
	Средње образовање	0.5%	16.0%	41.3%	27.2%	15.0%
	Високо образовање	0.0%	1.2%	19.1%	28.6%	51.2%
Дугорочно незапослени	Без завршеног основног образовања	83.3%	0.0%	16.7%	0.0%	0.0%
	Без завршеног средњег образовања	26.9%	19.2%	50.0%	3.9%	0.0%
	Средње образовање	2.3%	23.1%	37.7%	21.5%	15.4%
	Високо образовање	0.0%	8.3%	31.3%	22.9%	37.5%

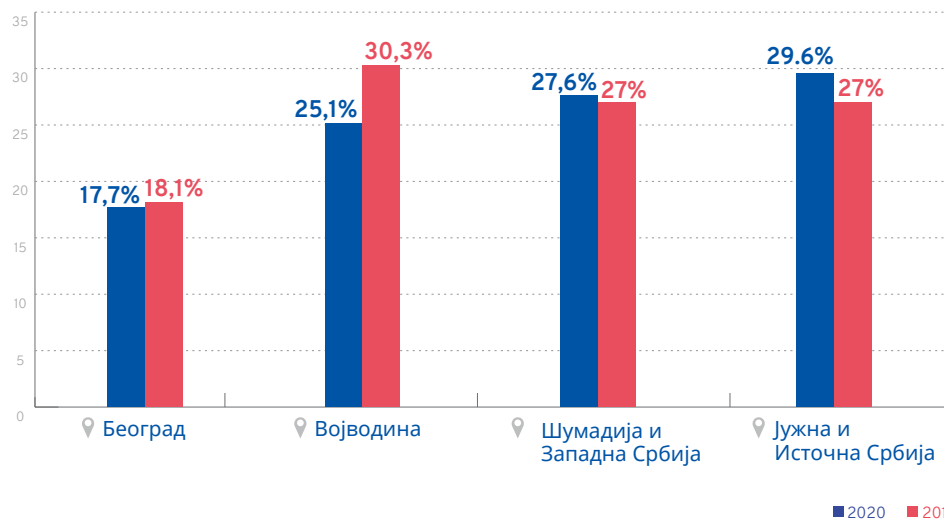
Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

► 4. Неактивни НЕЕТ: кључне карактеристике

У 2020. години, неактивни млади из НЕЕТ категорије чинили су приближно 57,9% укупне НЕЕТ популације и око 11,5% свих младих старости од 15 до 29 година (приближно 128.700 лица, од којих су 60% жене). У 2017. години, тај број био је само незнатно већи (123.000 лица), али представља мањи удео у популацији младих (11%).

Дошло је до промена у географској расподели неактивних НЕЕТ у последње три године. Тренутно, отприлике једна трећина (29,6%) живи у Региону Јужна и Источна Србија, 27,6% живи у Региону Шумадија и Западна Србија, а четвртина у Региону Војводина (25,1%, што је мање од највећег удела неактивних НЕЕТ у 2017. години, који је износио приближно 30,3%). Београдски регион има најмањи удео неактивних НЕЕТ (17,7%). Остали региони бележе исти позитиван тренд као Регион Војводина (графикон 8); у Региону Шумадија и Западна Србија, удео младих НЕЕТ није промењен, док је у Региону Јужна и Источна Србија забележен пораст (са 24,6% у 2017. на 29,6% у 2020. години).

► **Графикон 8. Расподела младих неактивних НЕЕТ према региону (2017-2020)**

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (за више година).

Што се тиче старосне расподеле, млади старости од 15 до 24 године чине 57% укупног броја. У овој млађој кохорти (15–24) мушкарци незнатно преовлађују у свим регионима, осим у Региону Јужна и Источна Србија. У старијој старосној групи, жене имају већи удео у свим регионима (табела 7).

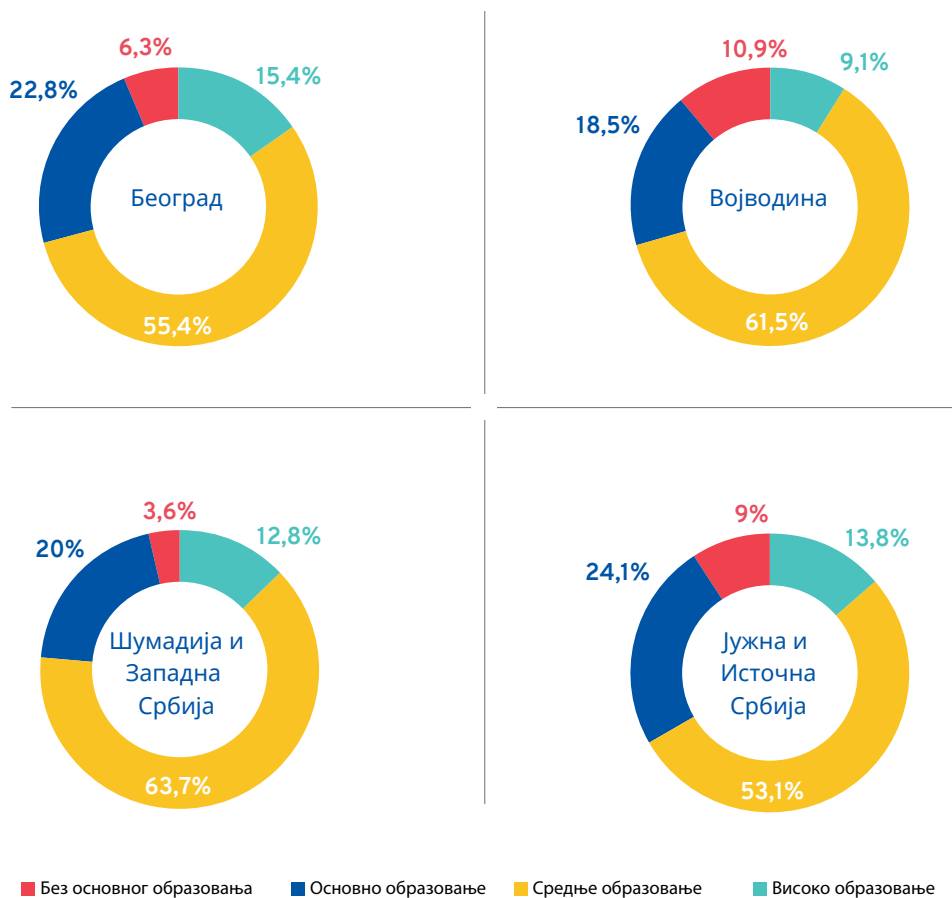
► **Табела 7: Регионална расподела младих неактивних НЕЕТ (%)**

	15-24		25-29	
	Мушкарци	Жене	Мушкарци	Жене
Београд	28.8%	25.6%	15.4%	30.2%
Војводина	31.6%	29.9%	12.6%	25.9%
Шумадија и Западна Србија	30.0%	26.7%	15.7%	27.6%
Јужна и Источна Србија	26.2%	28.7%	15.5%	29.7%

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

Расподела према степену образовања показује највећу заступљеност младих неактивних NEET са средњим образовањем (58,6%), а затим следе млади са основним образовањем (21,3%). Отприлике 12,6% свих неактивних NEET има факултетску диплому. Међутим, у поређењу са незапосленим NEET, неактивни NEET обично имају ниже образовање (табела 2), осим оних који су неактивни из других (неутврђених) разлога.

► **Графикон 9. Удео младих неактивних NEET према региону / средини, према образовању**

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

Као и у случају младих незапослених, Београдски регион је на претпоследњем месту према уделу неактивних NEET са средњим образовањем (55,4%), и на првом према уделу неактивних NEET са високом степеном образовања (15,4%). Насупрот томе, у Региону Јужна и Источна Србија, више од трећине свих неактивних NEET (33,1%) су нискоквалификовани.

Што се тиче разлога за неактивност, сви региони имају одређени удео младих који остају ван тржишта рада због старања о другима, а затим следе млади који су неактивни из других (неутврђених) разлога (табела 8).

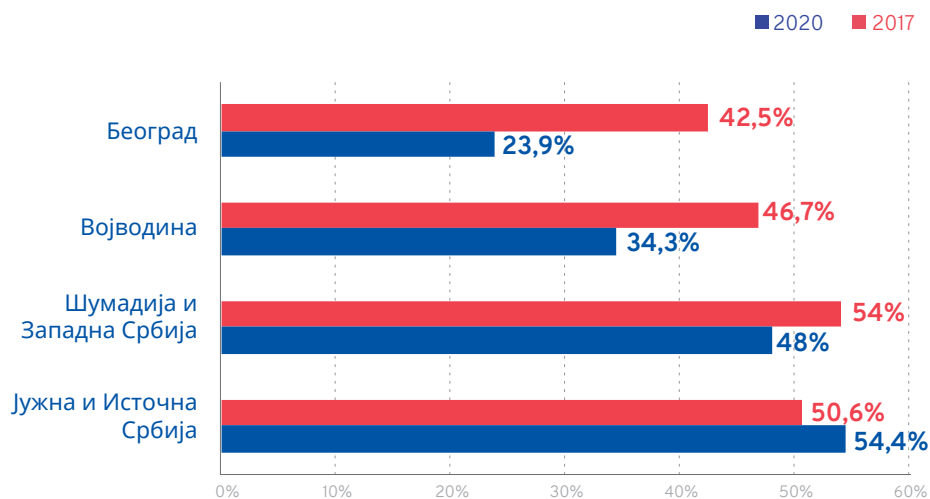
► Табела 8: Регионална расподела и расподела према средини, млади НЕЕТ према подгрупи (%)

	Београд	Војводина	Шумадија и Западна Србија	Јужна и Источна Србија	Урбане средине	Остале средине
Краткорочно незапослени	34.7%	25.3%	23.5%	25.6%	28.4%	24.7%
Дугорочно незапослени	13.7%	14.2%	25.5%	22.6%	19.9%	20.1%
Лица која се враћају (на тржиште рада или образовање)	1.1%	1.4%	0.8%	1.3%	1.1%	1.3%
Болест и инвалидитет	8.1%	5.1%	5.3%	5.8%	6.0%	5.9%
Породичне обавезе	19.5%	29.7%	21.1%	21.4%	18.1%	27.7%
Обесхрабрена лица и	0.9%	1.4%	0.7%	1.9%	1.1%	1.4%
Остали неактивни	22.0%	22.9%	23.0%	21.3%	25.5%	18.9%

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

Као што је већ речено, око 50% свих неактивних младих НЕЕТ регистровано је код НСЗ, при чему су веће максималне вредности забележене у Региону Јужна и Источна Србија (54,4%), а најниже у Београдском региону (23,9%). У свим регионима, осим Региона Јужна и Источна Србија, од 2017. године бележи се значајан пад удела неактивних НЕЕТ који су регистровани код НСЗ (упркос стабилном нивоу неактивних младих). Ово указује на ограничен капацитет јавне службе за запошљавање да адекватном понудом услуга и програма привуче младе људе који су се одвојили од тржишта рада.

► **Графикон 10. Млади неактивни НЕЕТ који су регистровани код јавне службе за запошљавање, према региону, 2017-2020**

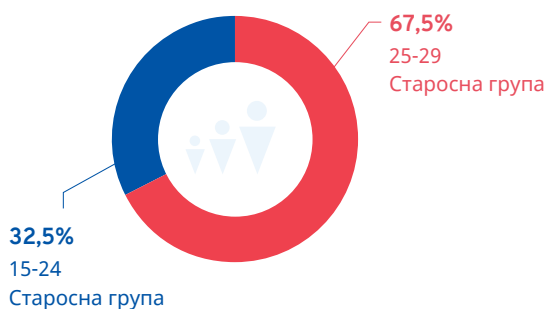

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

У Србији има око 50.000 младих који наводе да су неактивни из других (неутврђених) разлога. То су углавном млади мушкарци са средњим степеном образовања, који живе на југу, западу и истоку земље, углавном у урбаним срединама.

► **Графикон 11. Кључне карактеристике неактивних НЕЕТ „из других разлога“ (% у оквиру категорије)**

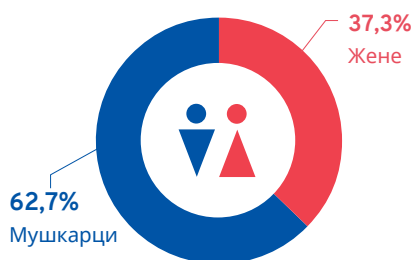
► **NEET према старости**

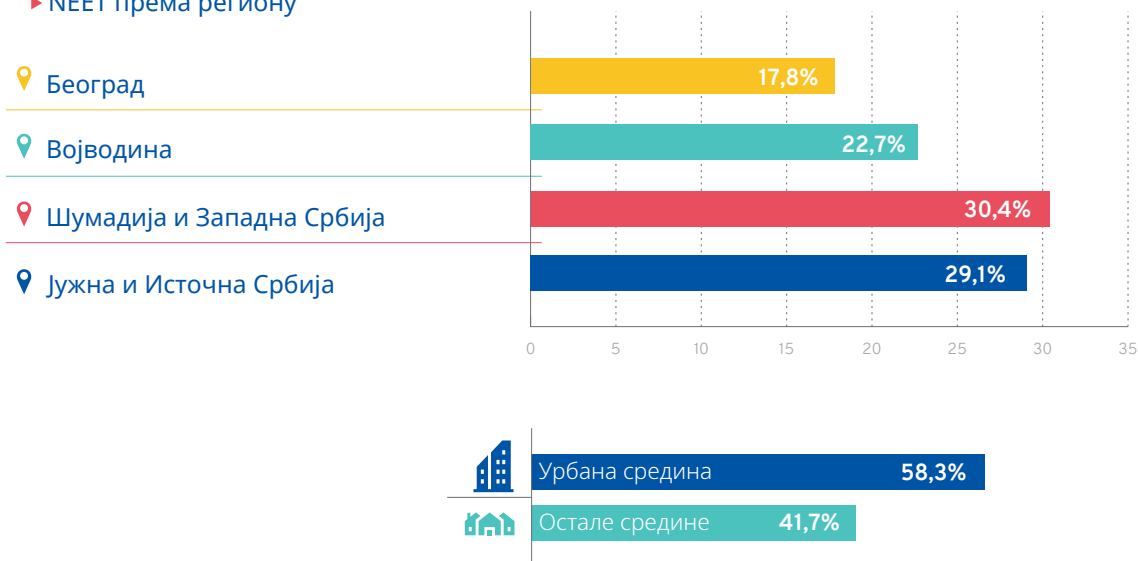
► **NEET према степену образовања**

► **NEET према полу**

► **NEET према региону**

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

► 5. Профилисање ризика од сврставања у категорију NEET

5.1 Економетријски модел и приступ

Пробит регресија - на основу микро података из Анкете о радној снази (APC) - омогућава процену вероватноће да ће се млада особа наћи у категорији NEET на основу личних карактеристика и географске локације. Коришћен је следећи модел:

$$P(\text{neeti}_i) = \alpha + \beta_1 \text{age}_i + \beta_2 \text{gender}_i + \beta_3 \text{education}_i + \beta_4 \text{geo}_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

где зависна варијабла указује на вероватноћу да особа спада у категорију NEET, при чему се вредност 1 придаје ако млада особа i јесте NEET (иначе је 0); age_i су године живота особе i , које представља фиктивна варијабла чија је вредност 1 ако припада старосној групи од 25 до 29 година, и 0 ако припада старосној групи од 15 до 24 године; gender_i је фиктивна варијабла чија је вредност 1 за мушкарце и 0 за жене; education_i обухваћено је тако што су у модел уведене три фиктивне варијабле за младе са основним, средњим и високим образовањем, где полазну категорију чине млади без икакве школе или без завршеног основног образовања. Варијабла geo_i представљена је на два начина: прво, да би се обухватила густина насељености, фиктивна варијабла има вредност 1 за урбану средину ($\text{urban}=1$) и 0 за друге средине; друго - да би се обухватиле регионалне разлике: фиктивна варијабла има вредност 1 за конкретан регион, а 0 за друге регионе; reg1 је Београдски регион; reg2 односи се на лица која живе у Региону Војводина; reg3 означава Регион Шумадија и Западна Србија; а reg4 лица из Региона Јужна и Источна Србија, који је полазна категорија са којом се преде сви остали региони.

Прва једначина решава се за све NEET, затим за NEET који су незапослени и неактивни, а затим за сваку од седам поткатегија NEET. Незапослени млади NEET прво се деле у две поткатегије (јед. 2): краткорочно незапослени (млади који траже посао до годину дана, резултат је исказан једначином 3) и дугорочно незапослени (тј. млади који траже посао дуже од годину дана, резултат је исказан једначином 4).

Затим, сви неактивни NEET (јед. 5) деле се у пет поткатегија према разлогу неактивности: лица која се враћају на тржиште рада или образовање (тј. млади који чекају да буду позвани на посао, школовање или усавршавање у систему обуке, резултат је исказан једначином 6); млади који су неактивни услед болести или инвалидитета (јед. 7); неактивни услед породичних обавеза (јед. 8); обесхрабрени млади радници (млади који су престали да траже посао зато што мисле да нема радних места, или сматрају да немају одговарајуће вештине, јед. 9), и други неактивни млади (јед. 10). Ово се ради да се процени да ли се фактори који одређују ризик од уласка у категорију NEET разликују по „врсти“ NEET категорије. Компаративна категорија за све NEET су сви који нису NEET; за незапослене NEET, компаративна категорија су сви запослени млади, док су за неактивне NEET то сви незапослени и запослени млади.

За израчунавање (1), модел користи кумулативну дистрибутивну функцију стандардне нормалне расподеле, $\Phi(z)$ где је: $z = \beta_0 + \beta x$ Вероватноћа се израчунава помоћу следеће формуле:

$$P(Y_i=1 | X=x_i) = \Phi(\beta_0 + \beta_1 \text{age}_i + \beta_2 \text{gender}_i + \beta_3 \text{education}_i + \beta_4 \text{geo}_i) \quad (2)$$

где је x вектор експланаторне варијабле (*старост, пол, образовање, географско подручје*), β је скуп параметара којима се мери утицај промена у x на вероватноћу, а Y_i је зависна варијабла која показује да се i -та особа налази у категорији NEET (незапослени или неактивни). $z = \beta_0 + \beta x$ називамо z вредност или z индекс пробит модела. Што је вредност z већа, то је већа вероватноћа да ће се догађај десити.¹⁴

¹⁴ Одговарајуће z вредности / вероватноће добијене из две алтернативне спецификације означене су као пробит1 и пробит 2 у фајлу Stata. Додатну разраду модела бинарног исхода видети у Greene (2018).

5.2 Резултати

Резултати процене (маргинални ефекти) приказани су у табели 9. и табели 10, а коефицијенти процене одговарајућих пробит модела дати су у Додатку (табела А1. и табела А2).

У табели 9. приказани су резултати регионалне дезагрегације. Резултати говоре да младе особе старости од 25 до 29 година имају већу вероватноћу да ће се наћи у категорији НЕЕТ (за 7,3%) него оне у подгрупи старости од 15 до 24 године (табела 9. јед. 1). Иако у 2019. години није било разлика између ове две групе, у 2018. години, старија кохорта имала је већи ризик за 9,8%. Ово важи и за старију кохорту незапослених и неактивних младих (јед. 2. и јед. 5.), при чему се њихова вероватноћа да ће се наћи у категорији НЕЕТ повећавала за око 0,9%, односно 6,2%.

Као што се и очекивало, што је виши степен образовања, то је мањи ризик од уласка у категорију НЕЕТ. У односу на полазну групу младих људи без образовања, вероватноћа да ће се наћи у категорији НЕЕТ смањује се за 31,1%, 31,9% и 19,7% за младе са основним, средњим и високим образовањем (приближно проценама из 2019. године: 29,1%, 28,2% и 17,5%). Слично томе, у свим регресијама, вероватноћа неактивности мања је за младе са већим степеном образовања. Изненађује то што степен образовања изнад основне школе повећава вероватноћу незапослености (и то важи и за краткорочно и за дугорочно незапослене).

Резултати (табела 8, јед. 1) показују да је вероватноћа да ће се мушкарци наћи у категорији НЕЕТ за 2,4% мања у односу на жене (што је нешто мањи маргинални ефекат у односу на процењених 3,9% у 2018. и 3,6% у 2019. години). Међутим, већа је вероватноћа да ће мушкарци бити незапослени (за 2,5%, јед. 2), а резултати важе и за краткорочно и за дугорочно незапослене (мушкарци имају незнатно већу вероватноћу да ће бити краткорочно незапослени, за 0,9%, док је та вероватноћа за 1,5% већа код дугорочно незапослених).

► Табела 9: Вероватноћа да се појединац налази у категорији НЕЕТ (процењени маргинални ефекти, региони)

Варијабле	НЕЗАПОСЛЕНИ НЕЕТ				НЕАКТИВНИ НЕЕТ					
	Сви НЕЕТ	Сви	Краткорочно	Дугорочно	Сви	Лица која се враћају	Болест/инвалидитет	Породичне обавезе	Обесхрабрена лица	Остало
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Године живота (25-29=1)	0.0731***	0.00931*	-0.00985"	0.0194***	0.0618***	0.00255**	0.0145***	0.0396***	0.00307***	-0.00688*
	(0.0085)	(0.0055)	(0.0038)	(0.0039)	(0.0069)	(0.0011)	(0.0025)	(0.0044)	(0.0012)	(0.0038)
Пол (М=1)	-0.0236**	0.0254**	0.00915***	0.0147**	-0.0479***	0.00130**	-0.000393	-0.0592***	-0.000443	0.0136***
	(0.0066)	(0.0044)	(0.0033)	(0.0028)	(0.0051)	(0.0006)	(0.0013)	(0.0034)	(0.0006)	(0.0032)
Основно образовање	-0.311***	-0.0761**	-0.0379***	-0.0340***	-0.187**	-0.00168	-0.0197**	-0.0486***	-0.00350***	-0.0557***
	(0.0134)	(0.0128)	(0.0110)	(0.0071)	(0.0094)	(0.0015)	(0.0024)	(0.0050)	(0.0010)	(0.0068)
Средње образовање	-0.319***	0.000736	0.0184	-0.0144	-0.260***	-0.000682	-0.0608***	-0.0764***	-0.00798***	-0.0388***
	(0.0247)	(0.0169)	(0.0136)	(0.0102)	(0.0193)	(0.0020)	(0.0076)	(0.0102)	(0.0027)	(0.0112)
Високо образовање	-0.197***	0.0454**	0.0543**	7.01 E-06	-0.134***	-0.00151*	-0.0157	-0.0427***	-0.00247***	-0.0246***
	(0.0100)	(0.0229)	(0.0242)	(0.0102)	(0.0046)	(0.0008)	(0.0014)	(0.0025)	(0.0005)	(0.0067)
Београд	-0.0595***	-0.0283***	-0.00181	-0.0241***	-0.0282***	-0.000771	0.00113	-0.0116***	-0.00142**	-0.0112***
	(0.0084)	(0.0055)	(0.0046)	(0.0029)	(0.0065)	(0.0007)	(0.0019)	(0.0035)	(0.0006)	(0.0042)
Војводина	-0.0300***	-0.0260***	-0.00636	-0.0175***	-0.00155	-0.000216	-0.00378"	0.00653	-0.000794	-0.00301
	(0.0087)	(0.0055)	(0.0045)	(0.0031)	(0.0069)	(0.0007)	(0.0015)	(0.0041)	(0.0006)	(0.0044)
Шумадија и Западна Србија	-0.00964	-0.00373	-0.00681	0.00243	-0.00505	-0.000866	-0.0000583	-0.000213	-0.00145**	0.00111
	(0.0085)	(0.0056)	(0.0042)	(0.0035)	(0.0065)	(0.0006)	(0.0018)	(0.0037)	(0.0006)	(0.0043)
Опсервације	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799

Напомена: Робусна стандардна грешка у заграда. ***, ** и * односи се на статистички значај на нивоу 1%, 5% и 10%.

Када анализирамо вероватноћу неактивности, добијамо другачији резултат. Резултати говоре да жене имају већу вероватноћу да буду неактивне у односу на мушкарце (за 4,8%, јед. 5; слично процењеном ефекту од 5,5% у 2017. и 2019. години), осим за категорију лица која се враћају на тржиште рада или образовање. Вероватноћа да ће жене бити неактивне услед породичних обавеза већа је за 5,9% (јед. 8). Генерално, живот у Београдском региону и Региону Војводина значајно смањује вероватноћу да ће се млада особа наћи у категорији NEET (за 5,9% и 3%) или бити незапослена (за 2,8% и 2,6%).

У табели 10. приказани су резултати који се односе на подручја према густини насељености (урбане средине у односу на остале) уместо на регионе. Резултати за старост, пол и образовање остале су исте (тј. резултати су поуздани у погледу алтернативних спецификација модела). Густина насељености битна је за целокупну популацију NEET, као и поткатеорије незапослених и неактивних. Млади који живе у урбаним срединама имају мању вероватноћу да ће се наћи у категорији NEET (за 3,8%) и постати незапослени (за 1,4%). Вероватноћа незапослености прати исти образац, генерално и за сваку подгрупу понаособ, са статистички значајним смањењем, што је случај код свих лица са породичним обавезама).

► Табела 10: Вероватноћа да се појединац налази у категорији NEET у Србији (процењени маргинални ефекти, средине)

Варијабле	НЕЗАПОСЛЕНИ NEET				НЕАКТИВНИ NEET					
	Сви NEET	Сви	Краткорочно	Дугорочно	Сви	Лица која се враћају	Болест/инвалидитет	Породичне обавезе	Обесхрабрена лица	Остало
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Године живота (25-29=1)	0.0704***	0.00879	-0.01000***	0.0197***	0.0599***	0.00248**	0.0148***	0.0369***	0.00311**	-0.00683*
	(0.0085)	(0.0055)	(0.0038)	(0.0040)	(0.0069)	(0.0010)	(0.0026)	(0.0043)	(0.0012)	(0.0038)
Пол (М=1)	-0.0232***	0.0255***	0.00922***	0.0154***	-0.0477***	0.00131**	-0.000535	-0.0584***	-0.000508	0.0137***
	(0.0066)	(0.0045)	(0.0034)	(0.0029)	(0.0051)	(0.0006)	(0.0014)	(0.0033)	(0.0007)	(0.0032)
Основно образовање	-0.312***	-0.0754***	-0.0381***	-0.0338***	-0.188***	-0.00183	-0.0195***	-0.0494***	-0.00394***	-0.0562***
	(0.0134)	(0.0129)	(0.0110)	(0.0075)	(0.0093)	(0.0015)	(0.0024)	(0.0050)	(0.0010)	(0.0067)
Средње образовање	-0.319***	0.00267	0.0183	-0.0127	-0.262***	-0.000798	-0.0588***	-0.0777***	-0.00908***	-0.0395***
	(0.0246)	(0.0169)	(0.0136)	(0.0105)	(0.0192)	(0.0020)	(0.0073)	(0.0103)	(0.0030)	(0.0111)
Високо образовање	-0.196***	0.0489**	0.0558**	0.00177	-0.134***	-0.00156*	-0.0159***	-0.0417***	-0.00269***	-0.0259***
	(0.0100)	(0.0234)	(0.0244)	(0.0109)	(0.0046)	(0.0008)	(0.0014)	(0.0025)	(0.0005)	(0.0065)
Густина насељености	-0.0376***	-0.0145***	-0.00497	-0.00905***	-0.0209***	-0.000538	0.000341	-0.0203***	-0.000664	0.00448
(урбане средине=1)	(0.0067)	(0.0046)	(0.0034)	(0.0030)	(0.0051)	(0.0006)	(0.0014)	(0.0029)	(0.0007)	(0.0033)
Опсервације	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799

Напомена: Робусна стандардна грешка у заградџи. ***, ** и * односи се на статистички значај на нивоу 1%, 5% и 10%.

► 6. Закључци и смернице за политике

6.1 Закључци

Приликом конципирања мера политике засноване на доказима за решавање NEET изазова у Србији, морају се узети у обзир хетерогеност NEET популације и њених подгрупа. Анализа представљена у овом извештају јасно наглашава како пол, ниво образовања и географска локација утичу на вероватноћу да млади постану незапослени или неактивни.

Густина насељености битна је за све NEET поткатегорије. Резултати показују да живот у Београдском региону и Региону Војводина смањује вероватноћу да ће се млада особа наћи у категорији NEET или бити незапослена, и ови резултати се не мењају током времена. Живот у Београду такође смањује вероватноћу незапослености и неактивности. Овај налаз указује на потребу да се приоритет стави на друге регионе у Србији, а посебно на рурална и неразвијена подручја. Пошто млади људи, на почетку своје каријере, више цене прилике за запошљавање које нуде додатну обуку него послове који се више плаћају, мере политике за смањење регионалне поделе у Србији треба да укључују и могућности професионалног развоја.¹⁵

Вероватноћа да ће се лице наћи у категорији NEET такође има родну димензију, при чему је мања вероватноћа да ће се у категорији NEET наћи млади мушкарци него младе жене (за 2,4% у 2020. години). Иако у силазном тренду током времена, родне разлике и даље постоје, посебно у погледу вероватноће неактивности због старања о другима или породичних обавеза. Ова вероватноћа мања је у 2020. години у односу на претходне године, али је и даље значајна (4,8% и 6%), а посебно за младе жене са ниским степеном образовања и које живе у неразвијеним регионима. Опције политике за решавање неактивности међу женама које се старају о другима и имају породичне обавезе треба да размотре стицање вештина, услуге старања и друге мере подршке.

Образовање се додатно исплати на српском тржишту рада и смањује ризик од незапослености или неактивности. Међутим, ниво образовања изнад основне школе повећава ризик од незапослености, док скоро два од десет младих NEET (17,2%) имају факултетску диплому. Тешкоће повезивања формалног образовања младих са знањем, практичним вештинама и искуством које захтевају послодавци добро су документоване. Поред тога, подаци показују да је било мало напретка током времена, пошто је удео младих NEET са високим образовањем остао стабилан у последње три године (изнад 16%). Када се погледа евиденција НСЗ, незапослени млади са високим образовањем чине око 23,5%, док млади са средњим образовањем чине 56,1% од укупног броја.

Позитивно је то што је, према Анкети о радној снази, релативно висок удео младих неактиван, али се налазе на евиденцији НСЗ, те тако имају право на подршку при запошљавању. Ови проценти, међутим, временом опадају – а посебно у Београду и Војводини – што указује на све већу одвојеност ових младих људи од тржишта рада и друштва.

У табели 11. дат је преглед ситуације младих NEET у Србији у 2020. у сврхе таргетирања. Као што је већ речено, ситуација је нарочито тешка на југу, истоку и западу земље, где ниво незапослених младих - посебно оних који посао траже дуже од годину дана - бележи двоструко веће вредности него у Београду и Војводини. Као што се види из овог извештаја, у овој категорији преовлађују млади мушкарци из старије кохорте. Интервенције у сфери политика којима би се овој групи могло помоћи представљају комбинацију обуке на радном месту и субвенција за запошљавање.

Једнако висок је ниво младих који су неактивни услед других, неутврђених разлога, а реч је углавном о младим мушкарцима из млађе кохорте. Ова врста неактивности је у порасту последњих неколико година и достигла је врхунац током пандемије. Нејасно је да ли је ово привремена појава или је знак крајње неповољног положаја и одвојености од тржишта рада (на пример, млади који живе у домаћинствима са ниским интензитетом рада

¹⁵ Д. Павловић et al. (2016).

и у тешкој материјалној депривацији). У припреми извештаја ЕТФ-а, на пример, коришћене су фокус групе и разговори са младим људима да би се стекао додатан увид у приступ тржишту рада, транзицију и узорке сиромаштва и допунили подаци из АРС за 2015-2018. годину.¹⁶ Потребна су додатна истраживања да би се детерминанте неактивности ове подгрупе боље схватиле, те обликовали одговарајуће интервенције у сфери политика.

Релативно велик број краткорочно незапослених у свим регионима захтева рано реаговање (да би се избегао њихов прелазак у дугорочну незапосленост и ерозија вештина) и јачање услуга усмерених на усклађивање вештина и послова.¹⁷

Сви региони такође треба да настоје да таргетирају младе жене које се старају о другима и са породичним обавезама, посебно у старосној групи од 25 до 29 година са ниским нивоом образовања. Ситуација ових младих жена нешто је боља у Београду, вероватно због веће доступности јавних и приватних услуга старања. Млади који живе са болешћу или инвалидитетом захтевају пажњу у свим регионима, а посебно у регионима Јужна и Источна Србија, и Шумадија и Западна Србија, где услуге рехабилитације нису лако доступне. Лица која се враћају на тржиште рада или образовање нису предмет политике пошто је њихова ситуација привременог карактера.

► **Табела 11: Млади NEET према статусу на тржишту рада и географској локацији (*)**

Статус на тржишту рада	Београд	Војводина	Шумадија и Западна Србија	Јужна и Источна Србија	Укупно
Краткорочно незапослени	14.200	12.600	15,400	17,450	59,650
Дугорочно незапослени	5,595	7.100	16,700	15,400	44,795
Лица која се враћају (на тржиште рада или образовање)	450	700	525	900	2,575
Болест и инвалидитет	3.300	2,540	3,470	3,950	13,260
Породичне обавезе	7,965	14,795	13,825	14,600	51,185
Обесхрабрена лица	365	700	460	1.300	2.825
Остала неактивна лица	8.900	11,400	15,050	14,500	49,850
УКУПНО	40,775	49,835	65,430	68,100	224,140

Напомена: (*) Бројеви су заокружени.

Извор: Калкулације аутора на основу података из Анкете о радној снази (2020)

6.2 Обележја политике за конципирање Гаранције за младе у Србији

На министарском састанку ЕУ и Западног Балкана о запошљавању и социјалним питањима, (јули 2021. године) Влада Републике Србије поновила је своју опредељеност за пружање активне подршке запошљавању и предузимању конкретних корака ка постепеном успостављању, имплементацији и унапређењу схеме Гаранције за младе. У том контексту, параграфи који следе дају први увид у политике које могу бити предмет разматрања на нивоу доносилаца одлуке и које се могу узети у обзир приликом израде Имплементационог плана Гаранције за младе (ИПГМ). Смернице политике организоване су према фазама и у складу са трансверзалним покретачима појачане Гаранције за младе.¹⁸ Имајући у виду да је фокус овог извештаја на развоју статистичког

16 ETF: *Youth situation in Serbia: Employment, skills and social inclusion* (ETF, 2021).

17 Усклађивање би могло почети много раније, када ученици буду бирали образовне смерове.

18 Препорука Савета *Мост до радних места – јачање Гаранције за младе из октобра 2020.* предвиђа четири фазе, и то: (i) мапирање и рано реаговање; (ii) досезање; (iii) услуге припреме; и (iv) квалитетне понуде у року од четири месеца након што лице постане незапослено или напусти школу; као и партнерства, прикупљање и праћење података, оптимално коришћење средстава и снажан механизам реализације. Видети EU-ILO: *Guidelines for the preparation of Youth Guarantee Implementation Plans*, mimeo (2021).

профила младих NEET у циљу подршке њиховој транзицији на тржишту рада, већина питања која се разматрају у оквиру политика односи се на улогу НСЗ и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања (МРЗБСП). Улоге и одговорности других заинтересованих страна, као што су пружаоци услуга образовања, омладинске организације, социјални партнери, органи локалне самоуправе и други актери биће дефинисани током дискусије о политикама у вези са ИГИП-ом и могу бити предмет даље анализе.

А. Мапирање и рано реаговање

Статистичко мапирање младих NEET у Србији спроведено је углавном на основу података из Анкете о радној снази за 2017, 2019. и 2020. годину. За допуну анализе коришћени су подаци из Анкете о приходима и условима живота (СИЛК) и административни подаци НСЗ. Резултати који се односе на вероватноћу да ће се појединац наћи у категорији NEET конзистентни су у времену и говоре да су пол, степен образовања и географска локација кључни фактори. Међутим, дескриптивна статистика за 2019. и 2020. годину указује на помак у саставу младих NEET (између мушкараца и жена, и између кохорти). Могуће је да се ради о привременом ефекту због последица пандемије ковида на српско тржиште рада или структурној промени која може да потраје. Да би се боље разумела природа ових промена, српске власти могле би да размотре **спровођење мапирања NEET на основу података из Анкете о радној снази на годишњем нивоу**. То би омогућило да се добије јаснија слика о карактеристикама NEET и њиховим променама током времена, те дође до временских серија на основу којих би се проверило да ли интервенције у сфери политика имају утицај. **Методологија МОР-а** и листа препоручених табела могу бити добро полазиште у ту сврху. Додатна дезагрегација на старосне подгрупе, када је то статистички изводљиво, може олакшати утврђивање специфичних образаца и за образовање и за радни статус. Требало би анализирати комплементарне изворе података, укључујући административне податке из пореског система / бенефиција и информације из система за праћење лица са завршеном школом како би се стекао увид у изложеност младих жена и мушкараца незапослености, сиромаштву и неискоришћености вештина.

Поред тога, у налазима у овом извештају истичу се три додатне области које би оправдале даље истраживање. Прво, релативно велики број младих у Србији је неактиван из других, неутврђених разлога (отприлике 50.000 лица, видети графикон 11). Углавном се ради о младим мушкарцима старости од 15 до 24 године, са средњим образовањем који живе у урбаним срединама. Међутим, мало се зна о њиховој спремности да раде, на пример, да ли живе од социјалне помоћи или да ли је њихова неактивност привремена (на пример, зато што су узели слободно време да размисле о будућој каријери) или дугорочна. **Ad hoc модул уз Анкету о радној снази Републичког завода за статистику помогао би да се боље схвате карактеристике младих NEET који су неактивни из других, неутврђених разлога и тако олакшало дизајнирање релевантних мера политике.**

У другој области истраживања могла би се детаљно истражити ситуација у којој се налазе младе жене које су неактивне због старања о другима или породичних обавеза. Доступни подаци (табела 2) показују претежну заступљеност нискоквалификованих жена у млађој кохорти, које живе у руралним срединама ван Београда. Међутим, мало се зна о њиховој доступности за рад (неке младе жене можда више воле да не раде док подижу децу), или да ли би биле спремне да наставе образовање и обуку, или како изгледа њихова географска расподела и финансијска приступачност услуга бриге о деци и другима. **Прикупљање додатних информација о карактеристикама и потребама ових младих жена могло би да постане део сваке активности досезања која буде организована у оквиру Гаранције за младе.**

Додатна област истраживања односи се на оне младе који су неактивни према статистичкој дефиницији коју користи Републички завод за статистику Србије, а који су на евиденцији НСЗ. Пошто лица која су одвојена од тржишта рада имају различите потребе од оних који активно траже посао, **било би корисно да НСЗ планира различите типове подршке за „незапослене“ и „неактивне“**. То би се могло урадити приликом периодичног јављања НСЗ (свака три месеца према закону) кроз индивидуалне разговоре са циљем да се утврди стваран статус на тржишту рада. Овим процесом постигло би се следеће: (i) боље разумевање удаљености особе од тржишта рада (на пример, млада особа која прима социјалну помоћ и ради у неформалној економији има

већу повезаност са тржиштем рада него млада особа са инвалидитетом која никада није имала посао); и (ii) интегрисање младих NEET у систем пружања услуга у оквиру Гаранције за младе (видети такође пасус који говори о регистрацији у Гаранцији за младе, испод).

Што се тиче ране интервенције, Гаранција за младе треба да фокус стави на убрзавање текућих реформи политике, укључујући проширење образовања у детињству, развој стандарда квалификација, развоја стандарда занимања, дуални систем образовања и усклађивање понуде образовања са захтевима тржишта рада. Такође треба да узме у обзир следеће: (i) увођење **система праћења** у склопу информационог система за управљање образовањем, и (ii) **проширење могућности учења одраслих** и увођење флексибилних путева учења.¹⁹ Развој система праћења ученика и студената омогућио би да се благовремено идентификују млади људи у опасности од раног напуштања школовања и утврде путеви учења који доносе боље резултате на тржишту рада (на пример, било би занимљиво знати да ли млади који похађају дуално образовање имају боље резултате на тржишту рада од оних који похађају наставу у оквиру редовног стручног образовања). Ово би, поред тога, допринело успостављању снажног система праћења за откривање резултата зависно од изабраних политика.

Поред тога, било би важно увести консолидоване услуге каријерног вођења и оријентације у школи (ниво вишег средњег и високог образовања) и генерално системе каријерног вођења. Даље препоруке произаћи ће из предстојећег заједничке провере система каријерног вођења и саветовања у Србији, коју ће радити ЕТФ / МОР.

Док ће реформа система образовања и обуке користити деци и младима који се тренутно школују, потребно је више учинити за младе одрасле који нису у могућности да уђу на тржиште рада због неадекватног нивоа вештина. Проширење понуде обуке одраслих такође би омогућило НСЗ – као главном имплементационом партнеру Гаранције за младе – да обезбеди шири спектар квалитетних понуда за континуирано образовање и обуку.

В. Досезање

Као што је поменуто у овом извештају, постоји неколико категорија младих NEET у Србији које би имали користи од свеобухватне стратегије досезања, укључујући дугорочно незапослене младе који нису регистровани код НСЗ, младе, обесхрабрене раднике и младе жене са породичним обавезама. Двострани приступ може бити оправдан у случају Србије, где је добар део младих неактивних NEET, у ствари, већ регистрован код НСЗ. Прво, **НСЗ би требало да – кроз процес периодичног јављања – идентификује младе људе који су се одвојили од тржишта рада** (односно, оне који не траже посао активно или нису одмах доступни за посао), утврди потешкоће са којима се ови млади људи суочавају и конципира пут реинтеграције на тржишта рада прилагођен индивидуалним потребама. Друго, требало би да обнови праксу **каравана запошљавања**, односно распоређивање мобилних тимова широм земље, чији је задатак да региструју и обаве разговор са незапосленима. Такође би требало да искористи већ развијен систем за децентрализовану имплементацију политике запошљавања и ојача улогу органа локалне самоуправе у подршци интеграцији на тржишта рада.

Други стуб стратегије приступа треба да буде усмерен на младе NEET који нису регистровани код НСЗ или другог органа социјалне заштите. Овај стуб – организован у партнерству са организацијама цивилног друштва – треба: (i) да има за циљ идентификацију лица која су у највећој мери одвојена од тржишта рада; (ii) да буде усмерен на регионе са већим учешћем младих неактивних NEET; и (iii) понуди индивидуализовану подршку – кроз партнерство са јавним и приватним пружаоцима услуга – за решавање различитих препрека пред уласком на тржиште рада (обесхрабрење, болест или инвалидитет, старање о другима и породичне обавезе). Имплементација овог другог стуба стратегије рада на досезању треба да буде заснована на горе поменутом додатном истраживању (о младима који су неактивним из других разлога или се старају о другима или имају породичне обавезе) и мапирању услуга подршке које би могле бити доступне на регионалном / локалном нивоу (а посебно оних који су доступни центрима за социјални рад).

¹⁹ Главне реформе образовне политике истакнуте су у Програму економских реформи Владе Србије (2021–2023), стр. 155. et seq.

С. Регистрација у Гаранцију за младе и услуге припреме

Крајем 2020. године, МОР је – на захтев МРЗБСП – урадила студију изводљивости за формулисање и примену схеме Гаранције за младе у Србији. Ова студија је утврдила неколико питања којима треба да се позабаве МРЗБСП и НСЗ – од које се очекује да буде главни носилац имплементације система пружања услуга Гаранције за младе (односно, услуга регистрације, припреме и квалитетне понуде запошљавања, наставка образовања и обуке, учења кроз рад или приправништва).

Први изазов је број младих људи који су регистровани као незапослени и стога испуњавају услове да добију понуду у року од четири месеца. У септембру 2021. године, укупан број незапослених младих на евиденцији био је близу 99.500.²⁰ Пошто је 2019. године НСЗ успео да приближно 11% незапослених младих покрије активним мерама политике запошљавања, Гаранција за младе којом би се покрили сви млади који су регистровани као незапослени била би неизводљива. Кренула би са негативним показатељима пружања услуга и загушила капацитете НСЗ. Ако би Гаранција за младе Србије покривала само новопријављене незапослене младе (односно само месечне приливе), изазов би био да се гарантује њихов излазак у запослење, на школовање или обуку, односно приправништво у року од четири месеца, а посебно пред крај године (до када незапослена лица која се пријављују у јуну, јулу и септембру морају да добију квалитетну понуду), а нарочито у филијалама које бележе месечне приливе који су већи од просека (и то; Београд, Ниш, Нови Сад и Лесковац). На основу података из 2019. године, то би значило да би отприлике 8.000 младих требало да добије квалитетну понуду до септембра ако земља жели да испоштује просечан удео младих који добијају понуду у року од четири месеца, а који постижу државе чланице ЕУ (40%). Иако је то можда изводљиво у квантитативном смислу (2019. године, НСЗ је подржао приближно 11.600 незапослених младих), одрживост понуда може бити проблематична јер су просечне стопе повраћаја од реализације активних мера биле око 46% у истој години (у односу на 53%, колико износи просек ЕУ).

Други изазов везан је за тренутну организациону структуру НСЗ, која је окренута ка руководећим позицијама и позицијама у оквиру интерног пословања. Увођење Гаранције за младе захтевало би да се додатно особље стави на располагање за управљање услугама припреме и упућивање на запошљавање, образовање и обуку и понуде за приправништво. Ово би захтевало пребацивање запослених на рад са клијентима, где је то могуће, или ангажовање додатних ресурса за покривање задатака службе за рад са клијентима. Штавише, потребно је ангажовати додатне кадровске ресурсе за активности досезања, односно за идентификацију оних који су у највећој мери одвојени од тржишта рада, те за *караване за запошљавање*.

Трећи изазов везан је за износ средстава потребних за финансирање реализације програма. Тренутна издвајања за мере активне политике запошљавања износе 6,5 милијарди динара (0,1% БДП-а), док просечан трошак по особи на коју се односе активне мере политике запошљавања у Србији износи 103.000 динара.²¹ Ако би Гаранција за младе – како је предложено – првобитно таргетира само новопријављене незапослене (и под условом да ниво регистрованих незапослених остане стабилан, тј. на око 25.200 младих незапослених годишње), додатан износ потребан за тренутно улагање у мере активне политике запошљавања могао би да се креће од 1,6 милијарди динара (под претпоставком да је активна мера потребна за 60% новопријављених) до 2,6 милијарди динара (под претпоставком да ће мера бити потребна за 100% свих новопријављених младих да би изашли из Гаранције за младе). Ова финансијска средства додатак су годишњим издвајањима за мере активне политике запошљавања (0,1% БДП-а), јер би осталим незапосленима и даље била потребна подршка. Према томе, издвајање за ове мере требало би да се повећа на најмање 0,13% пројектованог БДП-а.²² Ако би Гаранција за младе била проширена и на младе људе који су одвојени од тржишта рада, то би довело до додатних трошкова за активности досезања и рад са њима.

Коначно, управљање Гаранцијом за младе показало се лакшим у земљама које имају: (i) систем профилисања заснован на подацима (инструменталан за идентификацију младих људи који ће вероватно остати у регистру

20 Подсетимо, укупан број младих NEET у Србији у 2020. години износио је око 224.000 (103.000 незапослених и 121.000 неактивних младих).

21 Видети ILO: *Introducing a Youth Guarantee in Serbia: A feasibility assessment* (ILO, mimeo, 2020).

22 Процена је заснована на пројектованом БДП-у за 2023. и 2024. годину, како је наведено у Ревидираној фискалној стратегији за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину и издвајању за активне мере политике запошљавања за 2022. годину.

после четворомесечног временског оквира); (ii) приступе активацији који комбинују социјалну заштиту са ефикасном помоћи у тражењу посла и мерама интеграције тржишта рада; (iii) ефикасан систем управљања учинком који омогућава поједностављење процедура, те повећава динамику пружања услуга младима, уз истовремено гарантовање подршке свим осталим незапосленима;²³ (iv) развијене услуге за послодавце пресудне су за повећање одлива на посао; (v) поуздани системи праћења и евалуације који се лако могу прилагодити додатним захтевима за праћење. Узимајући у обзир горе наведено, Влада Србије може да размотри **пилотирање система пружања услуга Гаранције за младе у малом броју локалних филијала за запошљавање** (највише три), при чему је регистрација у Гаранцији за младе у почетку дозвољена **само за новопријављене незапослене** (на пример, месечни прилив), а затим се процес регистрације Гаранције за младе **прогресивно проширује на незапослене младе који су већ у евиденцији** (приликом поновног јављања), где се приоритет даје дугорочно незапосленима. Овде би кључно било **увођење система профилисања заснованог на подацима и прилагођавање оквира за праћење учинка** ради мерења директног пружања услуга (прилив и одлив) и стање учесника након 6, 12 и 18 месеци (накнадно праћење). Ово пилотирање такође би омогућило прецизнију процену трошкова који ће настати код увођења пуне Гаранције за младе.²⁴

Пакет припремних услуга намењен младим NEET особама које се региструју у систему пружања услуга Гаранције за младе могао би се заснивати на портфолију услуга који је већ доступан у НСЗ, а који обухвата: (i) **процени запошљивости и индивидуалним планови запошљавања**; (ii) **каријерно вођење** (информисање, саветовање и вођење, као и председлекција кандидата за конкурсе); (iii) **активно тражење посла** (обука за активно тражење посла, самоефикасност, мотивација, превазилажење стреса и друго); и (iv) **сајмови запошљавања**, у комбинацији са **увођењем система профилисања на основу базе података, проширењем услуга у погледу усклађивања вештина и послова и солидном стратегијом за привлачење послодавца ка НСЗ**.

D. Квалитетне понуде

Портфолио програма које НСЗ ставља на располагање незапосленима на евиденцији обухвата активности посредовања у запошљавању, професионалне оријентације и планирања каријере, мере активног тражења посла, додатно образовање и обуке, субвенције за запошљавање, јавне радове, подстицаје за запошљавање и развој предузетништва У 2019. години, просечна стопа запослености у тренутку накнадног праћења (брutto ефекат) за младе из категорије 15-29 била је 47,5%. **Програми који дају највећу стопу повраћаја, односно најбољи ефекат**, према подацима НСЗ, јесу **програм стицања практичних знања** (70% након шест месеци), **субвенције за самозапошљавање** (76%) и **обука на захтев послодавца**. Они који дају најслабије резултате су функционално образовање одраслих, због начина на који је конципирано и циљева (4%); програм приправништва (16%); и обука за тржиште рада (29%). Слаби резултати програма преквалификације могу бити последица неколико фактора, укључујући карактеристике дизајна мере (а посебно трајање обуке), избор занимања (не одговара на захтеве тржишта рада), модалитете обуке (одвија се у институцији уместо на радном месту) и слаба усклађеност између карактеристика незапослених и специфичности програма обуке.

Програм приправништва треба да буде прилагођен како би био у складу са шест принципа постављених у Препоруци о оквиру квалитета за приправништво (писани споразум, садржај учења, трајање, услови рада, валидација и оглашавање приправништва), док би понуде за учење кроз рад могле бити обезбеђене ако Министарство просвете, науке и технолошког развоја учини доступним: (i) програме дуалног образовања који се тренутно пилотирају у складу са принципима постављеним у **Препоруци из 2018. године о Европском оквиру за квалитет и ефективно учење кроз рад**; и (ii) субвенционисана места за учење кроз рад која обезбеђује Министарство просвете.

Субвенционисане понуде које, стога, могу бити укључене у систем пружања услуга у оквиру Гаранције за младе укључују **програме доданог образовања и обуке, обуке, субвенције за самозапошљавање, подстицаје за запошљавање**, као и **новонамислану схему приправништва** и (ако је изводљиво) радна места за учење

²³ Ово укључује капацитет службе за запошљавање да у складу са оптерећењем пребацују запослене на позиције директног рада са корисницима, могућност да се финансијска средства пребацују са једне буџетске линије на другу (од услуга према програмима и слично), могућност мешовитог пружања услуга (онлине и уживо) како би сви добили подршку, могућност службе за запошљавање да промени интерне процедуре како би се прилагодио тражњи итд.

²⁴ Такође видети: ILO: *A rapid assessment of the administrative capacity of the National Employment Service of Serbia* (mimeo, јануар 2021).

кроз раду систему дуалног образовања. Програм *функционалног основног образовања одраслих* такође могао да постане део пакета, али са новим концептом, где би се узела у обзир могућност комбиновања функционалног образовања са стручном обуком.

Е. Трансверзални покретачи

Ојачана Гаранција за младе наглашава партнерства, прикупљање и праћење података, оптимално коришћење средстава и снажне механизме реализације као битне елементе за имплементацију Гаранције за младе на националном нивоу.

У Србији је **већ у примени неколико облика партнерстава која би се могла искористити** за подршку младим NEET. Прво, ту је партнерство између Сектора за рад и запошљавање Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Националне службе за запошљавање, које је од кључне важности за реализацију Гаранције за младе. Друго, постоји партнерски приступ успостављен између централних и локалних органа за спровођење политике запошљавања. Овај механизам би се могао даље промовисати како би се прилагодио и управљао системом пружања услуга Гаранције за младе на локалном нивоу. Треће, у оквиру унапређене сарадње између Националне службе за запошљавање и центара за социјални рад на таргетирању лица у ризику од социјалне искључености, могу се подржати млади NEET. Четврто партнерство је сарадња између НСЗ и послодаваца, која би се могла даље проширити унапређењем наменске линије услуга НСЗ за послодавце.

Додатна партнерства која је потребно истражити у оквиру плана имплементације Гаранције за младе укључују: (i) **укључивање организација цивилног друштва у активности досезања** (а посебно на идентификацији и ангажовању младих NEET који нису регистровани ни у једној организацији за подршку), али и у пружање специјализованих услуга (на пример, за особе са инвалидитетом, жене са обавезом старања о другима, младе бескућнике); и (ii) **снажно партнерство између Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарства просвете, науке и технолошког развоја**. Ово последње ће, посебно, бити од суштинске важности за спровођење фазе ране интервенције Гаранције за младе (реформе политике образовања и обуке), као и за пружање понуде за учење кроз рад и континуирано образовање и обуку.

Главна обележја политике које се односе на прикупљање података већ су истакнуте (видети одељак о мапирању). Поред тога, имплементациони партнери Гаранције за младе (организације цивилног друштва, центри за социјални рад, други јавни и приватни пружаоци услуга) треба да настоје да прикупе и анализирају информације о младим људима којима служе, користећи исте параметре које користи НСЗ. У том смислу, НСЗ треба да изради практичне смернице које ће систематски користити сви партнери.

Систем за праћење учинка НСЗ заснован је на обједињавању административних података. Запосленост се редовно мери за све услуге запошљавања и мере активне политике запошљавања које се реализују на годишњем нивоу. Одређена прилагођавања система прикупљања података, агрегације и извештавања мораће бити извршена да се обезбедила усклађеност са оквиром индикатора ЕМСО за праћење Гаранције за младе, али тачне врсте потребних промена могу се формулисати током пилот фазе Гаранције за младе.²⁵

Развој **снажног механизма реализације један је од најпроблематичнијих аспеката** концепта и праћења имплементације Гаранције за младе. Као што је наглашено у проценама капацитета Сектора за рад и запошљавање Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Националне службе за запошљавање, преостаје да се реши неколико изазова.

Сектор за рад и запошљавање има ограничене људске ресурсе, недовољне за управљање све сложенијим задацима који се односе на промовисање запошљавања, проширење учења одраслих и побољшање социјалне

²⁵ Одбор за запошљавање (EMCO) је саветодавни одбор министара за запошљавање и социјална питања у Савету за запошљавање и социјална питања (EPSCO), који промовише координацију политика запошљавања и тржишта рада на европском и националном нивоу. Године 2000, EMCО је формирао Групу индикатора (ИГ) са задатком да прати напредак земаља у спровођењу Европске стратегије запошљавања и препорука Савета о питањима тржишта рада. У 2015. години, Група за индикаторе утврдила је три категорије индикатора, који се прикупљају на годишњем нивоу за праћење учинка Гаранције за младе на националном нивоу.

укључености. Поред тога, Сектор би имао користи од увођења система управљања учинком заснованог на јасним циљевима и стратегији развоја људских ресурса.

За реализацију Гаранције за младе потребно је да Национална служба за запошљавање:

- ▶ **рационализује своју организациону структуру** на централном нивоу; обезбеди **више запослених за рад са клијентима** (као што су запослени задужени за пружање услуга и програма) на локалном нивоу, те унапреди своју стратегију развоја људских ресурса, како би се побољшао квалитет услуга које се пружају клијентима;
- ▶ **убрза увођење система профилисања заснованог на подацима како би се вршила сегментација клијената за приоритетну помоћ и решио неповољан однос између броја запослених у НСЗ за рад са клијентима и броја незапослених клијената;**
- ▶ **јача услуге које се пружају послодавцима** (анализа радних задатака како би се боље формулисали огласи за слободна радна места, персонализовани скрининг и предселекција кандидата, савети у погледу испуњавања законских обавеза и е-рачун за средња и велика предузећа) да би се подстакли дугорочни односи са послодавци и промовисало обезбеђивање слободних радних места;
- ▶ **прошири услуге посредовања** које су се показале као најефикасније међу услугама које се нуде незапосленима (са стопом повраћаја од 46% у односу на укупан број у 2019. години);
- ▶ **повећа ефикасност мера активне политике запошљавања.** Стопе повраћаја мера активне политике запошљавања често не прате повећање запослености забележене у другим земљама. Докази о процени утицаја показују да разлози могу бити карактеристике дизајна (трајање, нивои надокнаде, усклађеност са захтевима тржишта рада, начин таргетирања) или процеси имплементације (лоша усклађеност карактеристика корисника и основних карактеристика програма). Гаранција за младе нуди прилику да се **преиспитају концепт, приступи таргетирању и начин реализације како би се утврдило шта боље функционише и за кога.**

▶ Литература

Бијеловић Босанац, Б.; Др Мартинић, М.; Павловић, Љ.: *Стање и перспективе политике запошљавања младих у Републици Србији* (Београд: Иницијатива за развој и сарадњу, 2017).

European Council Recommendation: *A Bridge to Jobs – Reinforcing the Youth Guarantee* (2020).

European Training Foundation (ETF): *Youth disengagement and mismatch in the Western Balkans* (ETF, 2021).

- ▶ *Key indicators on education, skills and employment* (ETF, 2021).
- ▶ *Youth situation in Serbia: Employment, skills and social inclusion* (ETF, 2021).

Eurofound: *Exploring the diversity of NEETs* (Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2016).

European Commission/International Labour Organization: *Guidelines for the preparation of Youth Guarantee Implementation Plans*, mimeo (2021).

Влада Републике Србије: *Програм економских реформи (2021-2023)*

- ▶ *Ревидирана фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину*

International Labour Organization (ILO): *What does NEETs mean and why is the concept so easily misinterpreted?*, Technical Brief 1 (Geneva, ILO, 2015).

- ▶ *School-to-work transition survey* (Geneva, ILO, 2016).
- ▶ *Organizational review of the Employment Department and the Group for Normative Affairs of the Ministry of Labour, Employment, Veterans and Social Affairs of the Republic of Serbia*, mimeo (ILO, 2020).
- ▶ *Rapid assessment of the administrative capacity of the National Employment Service of Serbia*, mimeo (ILO, 2021).
- ▶ *Introducing a Youth Guarantee in Serbia: A feasibility assessment* (ILO, mimeo, 2020).

ILO and EBRD: "Covid-19 and the World of Work: Rapid Assessment of the Employment Impacts and Policy Responses–Serbia" (2020).

Ninamedia Research: *Survey on Position and Needs of Youth in the Republic of Serbia* (2016).

Павловић Д., Зубовић Ј., Здравковић, А.,(2016) : Youth Expectations in Job Search in Serbia, *Industrija*, том 44, бр. 4 44 (2016).

► ДОДАТАК

► Табела1. Индикатори NEET за младе 15-29

godina	ukupno mladih 15-29	ukupno NEET 15-29	neaktivni NEET 15-29	nezaposleni NEET 15-29	NEET stopa 15-29 %	NEET stopa za muškarce 15-29 %	NEET stopa za žene 15-29 %
2017	1.172.300	254.500	123.000	131.500	21,7	19,9	23,7
2018	1.151.500	231.100	109.300	121.700	20,1	17,8	22,5
2019	1.130.800	214.200	109.800	104.400	18,9	17,1	20,9
2020	1.111.200	222.200	128.700	93.500	20,0	18,4	21,6

► Табела2. Индикатори NEET за младе 15-24

godina	ukupno mladih 15-24	ukupno NEET 15-24	neaktivni NEET 15-24	nezaposleni NEET 15-24	NEET stopa 15-24 %	NEET stopa za muškarce 15-24 %	NEET stopa za žene 15-24 %
2017	740.000	127.000	62.900	64.100	17,2	17,1	17,3
2018	727.100	119.600	60.800	58.800	16,5	16	17
2019	716.000	109.500	55.900	53.600	15,3	14,8	15,8
2020	705.300	112.400	65.000	47.400	15,9	17	14,8

Извор: АРС, Републички завод за статистику

► Табела3. Индикатори NEET за младе 25-29

godina	ukupno mladih 25-29	ukupno NEET 25-29	neaktivni NEET 25-29	nezaposleni NEET 25-29	NEET stopa 25-29 %	NEET stopa za muškarce 25-29 %	NEET stopa za žene 25-29 %
2017	432.300	127.500	60.100	67.400	29,5	24,7	34,5
2018	424.400	111.500	48.500	62.900	26,3	20,9	31,8
2019	414.800	104.700	53.900	50.800	25,2	20,9	29,7
2020	405.900	109.800	63.700	46.100	27,1	20,9	33,4

Извор: прорачун на основу података у табелама 1 и 2

► Економетријски приступ профилисању ризика од уласка у категорију NEET међу младима

► Табела А1. Пробит модел (процена коефицијената, региони)

Варијабле	Незапослени NEET				Неактивни NEET					
	Сви NEET	Сви	Краткорочно	Дугорочно	Сви	Лица која се враћају	Болест/инвалидитет	Породичне обавезе	Обесхрабрена лица	Остало
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Године живота (25-29=1)	0.258***	0.0612*	-0.107**	0.246***	0.324***	0.377***	0.520***	0.464***	0.417***	-0.0806*
	(0.0290)	(0.0355)	(0.0435)	(0.0447)	(0.0341)	(0.1230)	(0.0784)	(0.0470)	(0.1270)	(0.0453)
Пол (М=1)	-0.0865***	0.171***	0.0969***	0.207***	-0.267***	0.249**	-0.0186	-0.739***	-0.0782	0.157***
	(0.0241)	(0.0301)	(0.0355)	(0.0399)	(0.0283)	(0.1180)	(0.0628)	(0.0439)	(0.1130)	(0.0374)
Основно образовање	-1.533***	-0.597***	-0.461***	-0.567***	-1.447***	-0.384	-1.272***	-0.875***	-0.834***	-0.804***
	(0.0882)	(0.1180)	(0.1540)	(0.1410)	(0.0877)	(0.3820)	(0.1130)	(0.1020)	(0.2140)	(0.1180)
Средње образовање	-1.127***	0.00492	0.197	-0.195	-1.297***	-0.126	-1.574***	-0.896***	-0.943***	-0.418***
	(0.0859)	(0.1130)	(0.1480)	(0.1340)	(0.0852)	(0.3520)	(0.1140)	(0.0985)	(0.1960)	(0.1120)
Високо образовање	-1.085***	0.265**	0.435***	0.0000972	-1.497***	-0.438	-2.147***	-1.195***	-0.950***	-0.351***
	(0.0915)	(0.1180)	(0.1530)	(0.1410)	(0.0944)	(0.3780)	(0.1790)	(0.1140)	(0.2340)	(0.1220)
Београд	-0.232***	-0.204***	-0.0192	-0.406***	-0.170***	-0.166	0.0519	-0.177***	-0.320*	-0.137**
	(0.0350)	(0.0431)	(0.0493)	(0.0612)	(0.0414)	(0.1620)	(0.0861)	(0.0586)	(0.1640)	(0.0546)
Војводина	-0.113***	-0.186***	-0.069	-0.277***	-0.00879	-0.0424	-0.204**	0.0871*	-0.16	-0.0349
	(0.0339)	(0.0426)	(0.0499)	(0.0574)	(0.0391)	(0.1450)	(0.0943)	(0.0517)	(0.1410)	(0.0516)
Шумадија и Западна Србија	-0.0356	-0.0251	-0.0735	0.0332	-0.0288	-0.183	-0.000277	-0.00297	-0.307**	0.0126
	(0.0315)	(0.0382)	(0.0471)	(0.0474)	(0.0373)	(0.1540)	(0.0842)	(0.0510)	(0.1520)	(0.0482)
Опсервације	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799

Напомена: Робусна стандардна грешка у загради. ***, ** и * односи се на статистички значај на нивоу 1%, 5% и 10%.

► Табела А2. Пробит модел (процена коефицијената, насељена подручја)

Варијабле	Незапослени NEET				Неактивни NEET					
	Сви NEET	Сви	Краткорочно	Дугорочно	Сви	Лица која се враћају	Болест/инвалидитет	Породичне обавезе	Обесхрабрена лица	Остало
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
Године живота (25-29=1)	0.249***	0.0575	-0.109**	0.240***	0.314***	0.366***	0.522***	0.442***	0.403***	-0.0796*
	(0.0291)	(0.0355)	(0.0435)	(0.0445)	(0.0341)	(0.1230)	(0.0786)	(0.0467)	(0.1290)	(0.0455)
Пол (М=1)	-0.0848***	0.171***	0.0975***	0.206***	-0.265***	0.249**	-0.0247	-0.741***	-0.0841	0.157***
	(0.0241)	(0.0300)	(0.0355)	(0.0395)	(0.0283)	(0.1170)	(0.0630)	(0.0442)	(0.1130)	(0.0373)
Основно образовање	-1.536***	-0.586***	-0.463***	-0.533***	-1.461***	-0.417	-1.230***	-0.910***	-0.884***	-0.808***
	(0.0879)	(0.1180)	(0.1540)	(0.1400)	(0.0872)	(0.3860)	(0.1120)	(0.1030)	(0.2140)	(0.1180)
Средње образовање	-1.126***	0.0177	0.195	-0.165	-1.308***	-0.145	-1.529***	-0.920***	-0.986***	-0.423***
	(0.0855)	(0.1130)	(0.1480)	(0.1330)	(0.0846)	(0.3520)	(0.1100)	(0.0994)	(0.1930)	(0.1110)
Високо образовање	-1.075***	0.282**	0.445***	0.0231	-1.499***	-0.454	-2.095***	-1.182***	-0.986***	-0.374***
	(0.0913)	(0.1180)	(0.1530)	(0.1400)	(0.0939)	(0.3860)	(0.1780)	(0.1150)	(0.2370)	(0.1210)
Густина насељености (урбане средине=1)	-0.137***	-0.0955***	-0.052	-0.118***	-0.117***	-0.0989	0.0159	-0.278***	-0.109	0.0512
	(0.0242)	(0.0298)	(0.0354)	(0.0387)	(0.0283)	(0.1130)	(0.0636)	(0.0387)	(0.1110)	(0.0374)
Опсервације	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799	14,799

Напомена: Робусна стандардна грешка у загради. ***, ** и * односи се на статистички значај на нивоу 1%, 5% и 10%.

ilo.org

Међународна организација рада
Route des Morillons 4
1211 Geneva 22
Switzerland

 International Labour Organization
 @ILO
 ILOTV